TAUTINIŲ bendrijų

INFORMACINIS BIULETENIS

2007
Nr. 4 (23)

Laimingų Naujųjų metų!

Lapkričio 16-oji - Tarptautinė tolerancijos diena

Lapkričio 16-oji – Tarptautinė tolerancijos diena Vilniuje buvo paminėta įspūdingu koncertu „Geltona. Žalia. Raudona“ „Siemens“ arenoje. Programa, kuri truko tris valandas, buvo sudaryta nuo tradicinių nacionalinių šokių bei dainų iki šiuolaikinės populiariosios muzikos. Scenoje pasirodė lietuvių liaudies šokių kolektyvai, tautinių mažumų folkloro ansambliai, atlikėjai. Koncertavo Vilniaus kolegijos šokių ansamblis „Voruta“, lenkų dainų ir šokių ansamblis „Vilija“, rusų folkloro ansamblis „Arinuška“, vokalinis ansamblis „Russkaja pesnia“ iš Kauno, muzikinė grupė „Jam Jam“, grupės „Arbata“ ir „Cashfly“.

Viliaus Mikulėno nuotr.

ISBN 1648-4355

TAUTINIŲ bendrijų
INFORMACINIS BIULETENIS
2007
Nr.4(23)

Leidžia Tautinių mažumų
ir išeivijos departamentas
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybė
ir Tautinių bendrijų namai

Leidžiamas nuo 2001 m.

Biuletenį spaudai parengė
Redakcinė komisija
Adresas: Tautinių bendrijų namai,
Raugyklos g. 25, LT-01140 Vilnius.
Tel./faksas (8~5) 216 04 08
el.paštas. tbn@takas.lt

Redakcinės komisijos nuomonė
nebūtinai sutampa
su autorių nuomone

Dailininkė
Aušra Čapskytė
Maketavo
Kristina Nikitina

Turinys

SEIME
LRT tarybą siūloma papildyti tautinių mažumų atstovu 2
VYRIAUSYBĖJE
Pritarta tautinių mažumų politikos plėtrai 2
AKTUALIJOS
Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus A. Petrausko naujametinis sveikinimas tautinėms bendrijoms 3
Tautinių bendrijų tarybos pareiškimas 3
2008-ieji – Europos tarpkultūrinio dialogo metai 3
J. Rumša. Posėdžiavo Tautinių bendrijų taryba 4
J. Rumša. Nominacija „Už tautinę toleranciją“ įteikta radijo ir televizijos žurnalistui Virginijui Savukynui 5
Tautinių mažumų šeimų vaikams – ypatingas dėmesys 6
Europos Tarybos pirmininkas: jokių privilegijų etniniams lietuviams negali būti 6
L. Urman. Europos moterų lobisčių organizacijos (EWL) generalinė asamblėja 6
Jungtinių Tautų atstovas domėjosi, kaip Lietuvoje kovojama su rasizmu ir ksenofobija 7
M. Iljasovas. Lietuvos ir Azerbaidžano santykius skatina kultūriniai projektai. Interviu su Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininku Mahiru Gamzajevu 8
O. Jerofejevas. Lietuvos rusai: emigracija tęsiasi? 10
KULTŪRA
Lietuvoje paminėta Europos žydų kultūros paveldo diena 11
Fotografijose – prieškario Vilniaus žydų gyvenimo vaizdai 13
J. Rumša. V. Krėvė – Mickevičius amžiams sujungė Lietuvą ir Azerbaidžaną 14
J. Rumša. „Aš sudainavau viską, apie ką buvo galima svajoti“. Interviu su Jelizaveta Kucharskaja 16
„Arinuška“ – tarptautinio festivalio laureatė 19
Vilniuje bus paminklas Tarasui Ševčenkai 19
KONFERENCIJOS, SEMINARAI
G. Miškinienė, T. Aksionova. Atlaikę amžių išbandymus. Tarptautinė mokslinė konferencija, skirta totorių ir karaimų įsikūrimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 610-osioms metinėms paminėti 20
L. Bartkienė. Europai – Lietuvos patirtis 22
TRADICIJOS IR PAPROČIAI
A. Žvinakevičiūtė. Lietuvos totoriai tvarko senąsias savo tautiečių kapines 23
Pagerbti Lietuvoje žuvę vokiečių kariai 24
NAUJIENOS, ĮVYKIAI, FAKTAI
Vilniuje duris atvėrė Žydų kultūros ir informacijos centras 25
DELFI naujienų portalas rusų kalba 25
Daugiakultūrinė aplinka ir švietimas 26
O. Kaunaitė. Atidengtas paminklas Danieliui Dolskiui 26
A. Pilaitienė. Buvusioje kavinėje įsikurs tautinės bendrijos 27
Rašinių konkursas „Mano draugas romas (čigonas)“ 27
J. Ridzvanavičius. I Pasaulio totorių mokslininkų forumas 28
Pagerbtos žydų genocido aukos 28
I. Zinkevičiūtė. Tolerancijos diena Kaune pažymėta moksline konferencija 29
Vilniaus geto afišos 29
MOKSLININKO TRIBŪNA
I. Melianas. Nacionalinė integracija. Kas tai? 30
TAUTINĖS MAŽUMOS UŽSIENYJE
Laikraščio „Russkaja pravda“ redaktorius nuteistas už straipsnius prieš tautines mažumas 32
Estai pervardins rusakalbius gyventojus 32

LRT tarybą siūloma papildyti tautinių mažumų atstovu

Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos tarybą siūloma papildyti tautinių mažumų atstovu. Tokią Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (LRT) įstatymo pataisą, praneša ELTA, Seimo posėdžių sekretoriate įregistravo Seimo narė Audronė Pitrėnienė.

Jos manymu, LRT tarybos papildymas nariu, atstovaujančiu tautinėms mažumoms, kurį galėtų rinkti Tautinių bendrijų taryba, prisidėtų prie konstruktyvaus ir subalansuoto tautinių bendrijų ir išeivijos interesų atstovavimo šioje LRT valdymo institucijoje.

A. Pitrėnienės duomenimis, nemažai šalių savo nacionalinių transliuotojų valdymo organuose turi tautinių mažumų atstovus.

Šiuo metu LRT taryba sudaroma iš 12 asmenų – visuomenės, mokslo ir kultūros veikėjų. Tarybos nariai yra skiriami prezidento, Seimo, Mokslo tarybos, Švietimo tarybos, Meno kūrėjų asociacijos, Vyskupų konferencijos. LRT taryboje nėra numatytas tautinių mažumų atstovavimas.

A.Pitrėnienės pastebėjimais, asmenys, priklausantys tautinėms mažumoms, Lietuvoje sudaro daugiau kaip 17 proc. visų šalies gyventojų. Lietuvoje įregistruota daugiau kaip 300 tautinių mažumų nevyriausybinių kultūrinių ir švietėjiškų organizacijų.

Anot A. Pitrėnienės, Tautinių bendrijų taryba daug kartų yra reiškusi susirūpinimą dėl LRT administracijos sprendimų, kuriais nuosekliai mažinama laidų, skirtų tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims, trukmė, keičiamas jų transliavimo laikas arba jos iš viso naikinamos.

Atsižvelgdama į tai, Tautinių bendrijų taryba išsakė pageidavimą, kad LRT būtų papildyta nariu, kuris atstovautų Lietuvos tautinėms mažumoms.

Pritarta tautinių mažumų politikos plėtrai

Vyriausybė pritarė Tautinių mažumų politikos plėtros iki 2015 metų strategijai ir šios strategijos įgyvendinimo 2007-2010 metų priemonių planui.

Strategija siekiama Lietuvoje gyvenančių asmenų, priklausančių tautinėms mažumoms, integracijos į Lietuvos visuomenę, sudarant tinkamas sąlygas gyventi, dirbti ir mokytis Lietuvoje, taip pat išsaugoti tautinių mažumų tapatumą bei užtikrinti tautinių santykių darną. Strategijoje taip pat atkreipiamas dėmesys, kad integracijos, tautinio tapatumo ir tolerancijos klausimai tampa aktualūs dėl naujų rasinių, tautinių grupių atsiradimo. Be to, akcentuojama svarba palaikyti santykius su nelietuvių kilmės asmenimis, išvykusiais iš Lietuvos. Tai būtų gera galimybė skleisti Lietuvos tautinių mažumų politikos laimėjimus, pasinaudojant Lietuvos diplomatinėmis atstovybėmis kitose valstybėse, ypač tose, kurių tautinės daugumos atstovai gyvena Lietuvoje.

Įgyvendinant strategijos tikslus pirmiausia siekiama, kad absoliuti dauguma Lietuvoje gyvenančių asmenų, priklausančių tautinėms mažumoms, mokėtų valstybinę kalbą, taip pat siekiama mažinti jų atskirtį bei marginalizaciją, skatinti tautinių mažumų dalyvavimą viešajame gyvenime, remti jų švietimą bei siekį išsaugoti tautinį identitetą. Be to, siekiama ugdyti pasitikėjimą bei tarpusavio supratimą tarp asmenų, priklausančių įvairioms tautinėms grupėms, skatinti toleranciją ir įvairovę.

Lietuvos tautinių mažumų politika sudaro sąlygas plėtoti tautinių mažumų kultūrą, veikia viešoji įstaiga Tautinių bendrijų namai Vilniuje, viešoji įstaiga Visagino tautinių kultūrų centras ir daugelis kitų. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento duomenimis šalyje įregistruota 300 tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijų, egzistuoja tautinių mažumų šeštadieninių mokyklų tinklas.

Lietuvos Respublikos teisės aktai ir tarptautiniai valstybės įsipareigojimai garantuoja tautinių mažumų teises, sudaro prielaidas tautinėms mažumoms integruotis į Lietuvos visuomenę.

Lietuvos tautinėms bendrijoms

Brangieji!
Sveikinu jus Naujųjų metų proga.

Yra gera tradicija: pasitinkant Naujuosius dar kartą atsigręžti į besibaigiančius metus, stabtelėti, prisiminti, kokie jie buvo.

Tautinių bendrijų, jų organizacijų veikla 2007 metais buvo turtinga ryškių, prasmingų renginių, švenčių, nepamirštamų susitikimų, nuoširdaus bendravimo. Valstybės palaikomos bendrijos puoselėjo savo kultūrą, tradicijas, papročius, kalbą, toliau žengė integracijos į Lietuvos visuomenę keliu, garsino mūsų šalį tarptautiniuose meno festivaliuose, sporto varžybose.

Aktyvia visuomenine veikla tautinės bendrijos prisidėjo prie demokratijos stiprinimo, pilietinės visuomenės kūrimo.

Tegul Naujieji 2008-ieji būna dosnūs jums ir jūsų artimiesiems, atneša daug laimės, džiaugsmo į jūsų širdis ir namus, palieka naujų ryškių pėdsakų jūsų gyvenime.

Antanas Petrauskas
Tautinių mažumų ir išeivijos departamento
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius

Tautinių bendrijų tarybos pareiškimas dėl Lietuvos musulmonų vardo diskreditavimo kai kuriose žiniasklaidos priemonėse

Jo Ekscelencijai Lietuvos Respublikos Prezidentui
Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui
Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Lietuvos žiniasklaidos priemonėms

Tautinių bendrijų tarybą neramina kai kurių Lietuvos televizijos kanalų siužetai ir interneto portalų publikacijos, kuriuose mūsų šalies musulmonų bendruomenė buvo apkaltinta ryšiais su teroristais.

Vienareikšmiškai smerkdama terorizmą ir visas jo atmainas, Tautinių bendrijų taryba kategoriškai nesutinka su jo tapatinimu su kokia nors religija ar etnine grupe. Remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais, islamas yra pripažintas viena iš devynių įstatymo pripažintų Lietuvos tradicinių religijų, o absoliuti dauguma jo išpažintojų yra lojalūs mūsų šalies piliečiai, gyvenantys Lietuvoje jau virš 600 metų.

Tautinių bendrijų tarybos nuomone, ši provokacija turi būti tinkamai įvertinta tiek Lietuvos valdžios institucijų, tiek pačios visuomenės.

Vitalijus Karakorskis
Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas

Vilnius
2007 11 28

2008-ieji - Europos tarpkultūrinio dialogo metai

Europos Komisija savo sprendimu 2008-uosius paskelbė Europos tarpkultūrinio dialogo metais.

Tarpkultūrinis dialogas glaudžiai susijęs su tokiais Europos Sąjungos prioritetais kaip kultūrinių vertybių sklaida ir pagarba joms, solidarumu, kultūrų, religijų, įsitikinimų ir kalbų sąsajų stiprinimu.

2008-aisiais tarpkultūriniais metais įvairiomis priemonėmis bus įgyvendinami projektai, renginiai ir daugybė kitų veiklų, susijusių su kultūra, jaunimu, išsilavinimu, migracija, religijomis ir t.t.

Renginiai visoje Europoje bus organizuojami ir vykdomi įvairių jaunimo, meno organizacijų, švietimo institucijų bei kitų atstovų, dirbančių šioje srityje.

Ruošiantis Europos tarpkultūriniams metams buvo sukurtas internetinis portalas, kurio pirminė dalis skirta partnerių tinklui kurti bei padėti pagrindus tolimesniam dialogui.

Jau šiandien apsilankę portale http://www.interculturaldia-logue2008.eu galite prisidėti prie Europos tarpkultūrinių metų partnerių tinklo.

Parengta pagal Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos informaciją

Jonas RUMŠA

Lapkričio 28 d. Tautinių bendrijų namuose įvyko Tautinių bendrijų tarybos posėdis.

Posėdžiavo Tautinių bendrijų taryba

Taryba išklausė Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus pavaduotojo Stanislavo Vidtmanno informaciją apie Europos Tarybos Žmogaus teisių sekretoriato Ekspertų komisijos posėdį, vykusį spalio 17 – 19 d. ir jame svarstytus klausimus. S. Vidtmann yra šios komisijos narys nuo Lietuvos.

Komisijoje svarstyta, kokios sąlygos sudarytos tautinėms mažumoms šalyse – ET narėse prieiti prie masinės informacijos priemonių: radijo, televizijos, interneto, kitų šiuolaikinių informacinių technologijų. Įvairiose šalyse padėtis yra skirtinga. Vienose šalyse šios technologijos yra paplitusios, kitose – beveik nėra. „Lietuvoje padėtis yra gera, - sakė S. Vidtmann. - Šalies teritorijoje plačiai prieinamos kabelinės televizijos programos įvairiomis kalbomis. Savivaldybių, kurių teritorijoje yra ženklus gyventojų, priskiriančių save tautinėms mažumoms, skaičius, internetinėse svetainėse informacija pateikiama 3 – 4 kalbomis“.

Ekspertų komisijos posėdyje taip pat apsvarstytas Vokietijos – Danijos tautinių mažumų instituto pasiūlymas parengti pavyzdinį Tautinių mažumų įstatymo projektą. Jis sulaukė prieštaringų vertinimų. Po ilgų diskusijų buvo nuspręsta deleguoti šį klausimą ET Žmogaus teisių sekretoriato vadovybei, kuri ir priims sprendimą.

Ekspertų komisija svarstė gimtųjų kalbų vartojimo, tautinių mažumų dalyvavimo politinėje veikloje, naujųjų bendruomenių (pavyzdžiui, lietuvių bendruo-menės Airijoje) antidiskriminacinės apsaugos ir kai kuriuos kitus klausimus.

Tautinių bendrijų taryba apsvarstė klausimą dėl atstovo nuo tautinių bendrijų delegavimo į Švietimo tarybą prie Švietimo ir mokslo ministerijos. Iš dviejų kandidatūrų – Lietuvos lenkų mokyklų mokytojų draugijos „Macierz szkolna“ pirmininko Juzefo Kviatkovskio ir Lietuvos rusų mokyklų mokytojų asociacijos pirmininkės Elos Kanaitės vienbalsiai deleguotas J. Kviatkovskis.

Tarybos posėdyje apsvarstytas klausimas dėl Lietuvos televizijos laidų tautinėms bendrijoms. Kalbėjęs Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas Vitalijus Karakorskis, pažymėjo, kad šį sezoną į eterį nebeišeina informacinė laida „Vakaro žinios“ („Večernij vestnik“) rusų kalba. Valstybinės institucijos, Seimo nariai pasisakė už tai, kad ši laida būtų grąžinta į eterį, tačiau Radijo ir televizijos taryba savo ankstesnį sprendimą keisti atsisakė. Be to, dėl reklamos nuolat trumpinamas ir taip neilgų laidų tautinėms bendrijoms laikas. Antri metai kaip netransliuojamos laidos vasara. Mažinamas šių laidų finansavimas. Laidos tautinėms bendrijoms transliuojamos nepatogiu žiūrovams metu – šeštadienį iš ryto. Tačiau jeigu ankstesniais metais jos buvo kartojamos net du kartus – per pirmąją ir antrąją Lietuvos televizijos programą, tai dabar kartojimo visiškai atsisakyta. Tuo tarpu daugelis kitų laidų, transliuojamų vakare, yra kartojamos kitą dieną per pirmąją arba antrąją programą.

Taryba nutarė sudaryti darbo grupę, kuri domėsis Lietuvos televizijos laidomis tautinėms bendrijoms ir teiks savo siūlymų. Be to, nuspręsta kartu su Tautinių mažumų ir išeivijos departamentu kreiptis į Seimo Žmogaus teisių komitetą ir siūlyti šį kausimą apsvarstyti kartu su Lietuvos radijo ir televizijos administracijos, Tautinių bendrijų tarybos atstovais.

Tautinių bendrijų taryba atkreipė dėmesį, kad pastaruoju metu kai kuriose Lietuvos žiniasklaidos priemonėse atsiranda išpuolių prieš musulmonus, nepagrįstų, jokiais faktais neparemtų kaltinimų terorizmu ir pan. Formuojama neigiama visuomenės nuomonė apie šią Lietuvos gyventojų religinę grupę.

Tautinių bendrijų taryba šiuo klausimų priėmė viešą pareiškimą. Jis spausdinamas aukščiau.

Taryba apsvarstė, kaip tobulinti savo darbą, kad jis vyktų sklandžiau ir efektyviau.

Tautinių bendrijų tarybos posėdyje dalyvavo ir kalbėjo Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius Antanas Petrauskas, dalyvavo departamento Tautinių mažumų skyriaus vedėja Rasa Paliukienė.

Nominacija „Už tautinę toleranciją“ įteikta radijo ir televizijos žurnalistui Virginijui Savukynui

Jonas RUMŠA

Lapkričio 21 d. Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūroje 2007 metų nominacija „Už tautinę toleranciją“ įteikta Lietuvos radijo ir televizijos žurnalistui Virginijui Savukynui. Lietuvos radijuje jis veda laidą „Forumas“, kurioje, be kitų, buvo aptariama pakantumo, tarpetninių santykių tema. Jos autoriui buvo įteikta skulptoriaus Vaidoto Ramoškos iš bronzos ir granito sukurta statulėlė.

Nominacija, kurią šiais metais įsteigė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, apdovanojami asmenys, labiausiai prisidėję prie tautinės tolerancijos skatinimo ir propagavimo visuomenės informavimo priemonėse.

Pradėdamas iškilmingą nominacijos įteikimo ceremoniją, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislav Vidtmann pažymėjo, kad šiandieninėse daugiakultūrėse visuomenėse, kurioms priklauso ir Lietuva, svarbu visomis priemonėmis skiepyti toleranciją, skatinti skirtingų tautybių visuomenės narių tarpusavio supratimą ir pagarbą. Čia svarbų vaidmenį atlieka žiniasklaida. Ji daro didžiulę įtaką žmonių mąstymui, elgesiui, apskritai viešajai nuomonei. „Tai uždeda didelę atsakomybę žiniasklaidai, joje dirbantiems žurnalistams, - sakė S. Vidtmann.

Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas Vitalijus Karakorskis pasidžiaugė, kad tokios nominacijos įsteigimas yra puiki idėja. „Tolerancijos sąvoka labai plati, – sakė jis. – Labai svarbus jos tautinis aspektas“.

Nominacijos įteikimo ceremonijoje taip pat kalbėjo Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūros direktorius Edmundas Vaitiekūnas, Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas D. Radzevičius.

Žurnalistas Virginijus Savukynas, priimdamas apdovanojimą, pabrėžė, kad šiandienos globaliame pasaulyje tolerancija tampa vis svarbesnė ir svarbesnė. „Globaliame kaime“ mes kasdien susiduriame su kitokiais etniniu, rasiniu pagrindu. O svarbiausias uždavinys – tai susikalbėti, suprasti vienas kitą, - sakė V. Savukynas. – Juk visi didieji konfliktai prasideda nuo nesupratimo, nenoro suprasti vienas kitą. Todėl manau, kad žiniasklaidos uždavinys čia labai svarbus“.

V. Savukyno nuomone, reikia ne skatinti konfliktus, bet padėti suprasti kitokius. Beje, Vakarų pasaulis tai suprato. „Sociologinės apklausos rodo, kad Vakarų Europos šalyse tėvai pirmiausia nori savo vaikams įskiepyti tolerancijos vertybes, - teigė V. Savukynas. – Kodėl? Ogi todėl, kad suvokia, jog įvairialypiame pasaulyje reikia mokėti gerbti kitą ir sugebėti su juo susikalbėti“. Pasak V. Savukyno, su šia realybe labai greitai teks susidurti ir Lietuvai.

Nominacija V. Savukynui suteikta už kovo 29 d. per Lietuvos radiją transliuotą laidą „Forumas“, kurioje buvo diskutuojama apie rasizmą Lietuvoje, apie tai, ar šalies gyventojai tolerantiški ar netolerantiški kitoniškumui.

Konkurse galėjo dalyvauti žurnalistai ir kiti autoriai, kurių rašiniai buvo išspausdinti spaudoje ir elektroninėse visuomenės informavimo priemonėse arba transliuoti per radiją ir televiziją.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislav Vidtmann (kairėje) įteikia apdovanojimą žurnalistui Virginijui Savukynui.
Jono Rumšos nuotr.

Be V. Savukyno, į nominaciją pretendavo Lietuvos televizijos laidos „Labas“ autorės Lučija Bartkienė ir Romena Ražinskaitė, o taip pat „Žinių radijo“ žurnalistas Audrys Antanaitis. L. Bartkienės ir R. Ražinskaitės laidoje buvo kalbama irgi labai aktualia tema – apie romų integraciją į darbo rinką. A. Antanaitis savo „Žinių radijo“ pokalbių laidose nagrinėja tautinės tolerancijos, tarpetninių santykių problemas.

Nominacija „Už tautinę toleranciją“ bus įteikiama kasmet. ■

Tautinių mažumų šeimų vaikams – ypatingas dėmesys

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierės Rimantės Šalaševičiūtės kvietimu, lapkričio 25-27 d. Vilniuje lankėsi Maskvos miesto Vaiko teisių įgaliotinis Aleksejus Golovanis.

Vizito metu pasirašyta Bendradarbiavimo sutartis, kuri sustiprins draugiškus institucijų santykius ir sudarys sąlygas efektyviau spręsti vaiko teisių ir jo teisėtų interesų problemas. Sutartyje numatoma, kad vaiko teisių gynėjai skatins bei rems Lietuvos ir Maskvos (Rusijos Federacija) įstaigų bei organizacijų, kurių veikla susijusi su vaiko teisėmis ir jo teisėtais interesais, bendradarbiavimą, taip pat, kad ypatingą dėmesį skirs Lietuvoje ir Rusijos Federacijoje gyvenančių tautinių mažumų vaikų teisėms ir jų teisėtiems interesams užtikrinti.

„Daugelis problemų, su kuriomis susiduria vaiko teisių apsaugos įstaigos, yra tarptautinio pobūdžio. Todėl ši Sutartis sukurs patikimą teisinę bazę bendradarbiavimui, - sakė A. Golovanis. – Rusija ir Lietuva ir anksčiau bendradarbiavo šioje srityje, nes gana dažnai tenka spręsti mišrių šeimų vaikų problemas, šeimų, kurios, pavyzdžiui, periodiškai išvyksta iš Rusijos į Lietuvą ir atvirkščiai. Tuo pačiu laiku tenka aiškintis su pasų ir vizų tarnybų darbuotojais, dėl kurių abejingumo ir teisinio neraštingumo vaikai dažnai netenka teisės gydytis ir mokytis“.

Tai antroji bendradarbiavimo sutartis su užsienio šalių vaiko teisių gynėjais. Pernai Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierė pasirašė panašią bendradarbiavimo sutartį su Lenkijos Respublikos vaiko teisių gynėja.

Maskvos miesto Vaiko teisių įgaliotinis Aleksejus Golovanis susipažino su Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Vilniaus miesto savivaldybės veikla, lankėsi Vilniaus policijos klube vaikams ir jaunimui.

Europos Tarybos pirmininkas: jokių privilegijų etniniams lietuviams negali būti

Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos (ETPA) pirmininkas Rene Van Der Lindenas rugsėjo mėnesį su oficialiu vizitu lankėsi Baltijos šalyse.

Lankydamasis Vilniuje jis pareiškė, kad etniniams lietuviams nevalia suteikti išskirtinės teisės į dvigubą pilietybę. Rene Van Der Lindenas pabrėžė, jog Lietuva, kaip ir bet kuri kita šalis, turi teisę spręsti ar jos piliečiams bus suteikiama teisė turėti kitos šalies pilietybę. Kartu jis pabrėžė, kad tokia teisė turi būti suteikiama visiems be išimties piliečiams, nenustatant jokių filtrų.

Šio vizito tikslas yra aptarti platesnį Europos Tarybos vaidmenį propaguojant bendras žmogaus teisių ir demokratijos vertybes, kuriant vieningą Europą, plėtojant tarpkultūrinį ir tarpreliginį dialogą, užtikrinant mažumų teises.

R. Van Der Lindenas susitinka su vyriausybių ir parlamentų vadovais, vietų valdžia, mažumų ir pilietinės visuomenės atstovais, studentais.

Lietuvoje, kaip žinia, vyksta ginčas dėl dvigubos pilietybės. Konstitucinis Teismas nutarė, kad tokia galimybė taikytina tik išskirtiniais atvejais ir pabrėžė, jog išskirtiniai atvejai turi būti reti. Seime pradėtos referendumo šiuo klausimu paskelbimo procedūros.

Europos moterų lobisčių organizacijos (EWL) generalinė asamblėja - 2007

Liia URMAN

Spalio 27-28 d. jaukiame Bulgarijos kalnų kurorte Borovece vyko Europos moterų lobisčių organizacijos generalinė asamblėja. Renginyje, kuriame dalyvavo apie šimtą Europos Sąjungos šalių narių ir šalių kandidačių atstovų, aptarta daug Europos moterims rūpimų klausimų: moterys kaip sprendimų priėmimo dalyvės, moterys ir entreprenerystė, smurtas prieš moteris migrantes, prekyba žmonėmis ir prostitucija bei konfliktų prevencija.

Generalinės asamblėjos išvakarėse buvo surengtas seminaras, skirtas moterų migrančių teisėms Europos Sąjungoje aptarti. Seminare dalyvavo Europos moterų lobisčių organizacijos narių ir Europos moterų migrančių organizacijų atstovės. Lietuvai seminare atstovavo Lietuvos etninių grupių moterų verslininkių draugijos pirmininkė Liia Urman. Seminaro metu diskutuota apie moterų migrančių teises Europos Sąjungoje, moterų organizacijų vaidmenį sprendžiant moterims migrantėms iškylančias problemas, taip pat ieškota būdų stiprinti nacionalinių moterų migrančių organizacijų gebėjimus bei aptartos galimybės moterų migrančių organizacijoms telktis Europos lygiu.

Jungtinių Tautų atstovas domėjosi, kaip Lietuvoje kovojama su rasizmu ir ksenofobija

Rugsėjo 18 d. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius Antanas Petrauskas susitiko su Lietuvoje viešėjusiu specialiuoju Jungtinių Tautų (JT) pranešėju rasizmo, rasinio diskriminavimo, ksenofobijos ir susijusios netolerancijos šiuolaikinių formų klausimais Doudou Dieneʻu.

Susitikimo metu specialusis pranešėjas domėjosi Lietuvoje vykdomomis priemonėmis, skirtomis netolerancijos reiškiniams įveikti. D. Dieneʻas pažymėjo, kad rasinės diskriminacijos (apimančios įvairius požymius – tautybę, religiją ir kt.) problemų neįmanoma išspręsti vien tik teisinėmis priemonėmis. Jo nuomone, švietimas, kultūra, nevyriausybinių organizacijų veikla, nukreipta puoselėti toleranciją visuomenėje, yra tos sritys, kurių pagalba galima sėkmingiau spręsti šias problemas.

Informuodamas specialųjį pranešėją apie situaciją Lietuvoje, departamento generalinis direktorius A. Petrauskas pažymėjo, kad Lietuvoje tautinėms bendrijoms yra sudarytos visos sąlygos puoselėti kalbą, kultūrą, tradicijas ir papročius, išpažinti religiją. Tai garantuoja Lietuvos Konstitucija, veikiantys įstatymai ir poįstatyminiai aktai.

D. Dieneʻas lankėsi Romų visuomenės centre, Tolerancijos centre Vilniuje, Visagino tautinių kultūrų centre, Trakuose susitiko su karaimų bendruomenės atstovais, Visagine – su miesto mero pavaduotoja D. Štraupaite.

D. Dieneʻas taip pat susitiko su kitų valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų atstovais.

Rugsėjo 19 d. BNS biure įvyko Doudou Dienʻo spaudos konferencija. Spaudos konferencijoje specialusis pranešėjas pasidalijo savo įspūdžiais apie Lietuvoje vykdomą žmogaus teisių apsaugos politiką ir taikomas netolerancijos prevencijos priemones.

JT pranešėjo nuomone, Lietuvoje yra geri įstatymai kovoti su rasizmu ir diskriminacija, be to, yra tinkamų valstybinių institucijų. D. Dienʻas ypač gyrė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentą, Vaikų teisių bei Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybas. Didelį įspūdį jam padarė susitikimas Generalinėje prokuratūroje. Čia jis pajutęs dėmesingumą tautinių mažumų klausimams.

Tačiau, D. Dieneʻo nuomone, didžiausia diskriminacijos problema Lietuvoje – romų padėtis. Jis ragino mėginti gerinti romų gyvenimo sąlygas.

D. Dieneʻas yra pirmasis specialusis pranešėjas – nepriklausomas ekspertas, apsilankęs Baltijos šalyse ir Lietuvoje. Jis yra įgaliotas tirti šiuolaikines rasizmo ir rasinio diskriminavimo formas, bet kokias juodaodžių, arabų ir musulmonų diskriminavimo, ksenofobijos, negrofobijos, antisemitizmo ir su tuo susijusias netolerancijos apraiškas, taip pat vyriausybių vykdomas priemones šiems reiškiniams įveikti.

Gimęs Senegale D. Dieneʻas specialiojo patarėjo postą užima nuo 2002 metų.

D. Dieneʻas pabrėžė nedirbąs Jungtinėse Tautose, o yra išrinktas Žmogaus teisių tarybos. Jis savo nuožiūra pasirenka, į kurią šalį vykti ir rengti pranešimą apie rasizmą, ksenofobiją ir diskriminaciją.

Jis rengia metinius pranešimus ir gali teikti rekomendacijas dėl švietimo ir

Doudou Dieneʻas ir Lietuvos užsienio reikalų ministras Petras Vaitiekūnas

kitų konkrečių priemonių nacionaliniu, regioniniu ir tarptautiniu lygmeniu, siekiant užkirsti nurodytas problemas. Specialusis pranešėjas savo veikloje naudojasi įvairiais informacijos šaltiniais – vyriausybių, nevyriau-sybinių organizacijų, tarptautinių organizacijų, žiniasklaidoje pateikiama medžiaga, vizitų metu surinkta informacija.

D. Dieneʻas yra parengęs pranešimus apie 15 šalių. Pastaruoju metu jis tyrė situaciją Rusijoje, Japonijoje, Šveicarijoje ir Brazilijoje.

Numatoma, kad specialiojo pranešėjo ataskaita apie padėtį Lietuvoje kovojant su rasizmu, rasine diskriminacija, ksenofobija ir kitomis netolerancijos formomis bus pateikta JT Žmogaus teisių tarybai 2008 metų kovo mėnesį.

Rugsėjo mėnesį pirmą kartą per nepriklausomo Azerbaidžano istoriją Lietuvoje oficialaus vizito buvo atvykęs Azerbaidžano prezidentas Ilhamas Alijevas.

Maratas ILJASOVAS

„Lietuvos ir Azerbaidžano santykius skatina kultūriniai projektai," –

sako Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas Mahiras Gamzajevas

Kaip vertinate prezidento I. Alijevo vizitą į Lietuvą?

Tai pirmas valstybinis Azerbaidžano prezidento vizitas į Lietuvą nuo to laiko, kai prieš 89 metus buvo užmegzti diplomatiniai santykiai tarp mūsų šalių. Tiesa, po to Lietuvos ir Azerbaidžano istorija susiklostė skirtingai. Prezidentas I. Alijevas yra pirmasis nepriklausomo Azerbaidžano vadovas, kuris lankėsi Lietuvoje. Todėl, mano įsitikinimu, tai itin svarbus vizitas, prisidėjęs prie Lietuvos ir Azerbaidžano santykių plėtros.

Ar dviejų šalių santykiai iki šiol pasižymėjo dinamiškumu?

Norėčiau pabrėžti, kad Lietuvos bei Azerbaidžano politiniai ir visuomeniniai ryšiai nuolat intensyvėja. Pernai birželio mėnesį įvyko pirmasis Lietuvos Respublikos prezidento Valdo Adamkaus vizitas į Baku. Viešnagės metu buvo pasiekta svarbių politinių susitarimų.

Šių metų balandį Azerbaidžane buvo atidaryta Lietuvos ambasada. O rugsėjo mėnesį Azerbaidžano akredituotas ambasadorius Lietuvai įteikė savo skiriamuosius raštus Lietuvos prezidentui. Taigi dvišaliai politiniai Lietuvos ir Azerbaidžano santykiai gana dinamiški ir, galima pasakyti, jau sukurta tam tikra erdvė bendradarbiauti. Tiek mes, Lietuvos azerbaidžaniečiai, tiek ir Azerbaidžano gyventojai, tikimės, kad šią erdvę po I. Alijevo vizito užpildys konkretūs susitarimai kultūros ir ekonomikos srityse.

Apie kokius susitarimus konkrečiai kalbate?

Lietuvos azerbaidžaniečių bendruomenė per Azerbaidžaniečių valstybinį reikalų komitetą (Institucija, kuri rūpinasi užsienio šalyse gyvenančių azerbaidžaniečių reikalais, įsikūrusi Baku) pasiūlė, kad būtų įamžintas lietuvių rašytojo ir pirmojo Lietuvos konsulo Azerbaidžane Vinco Krėvės – Mickevičiaus atminimas. Šiemet kaip tik sukanka 125 metai, kai rašytojas gimė. Jis paraše daugybę literatūros kūrinių, yra nemažai nusipelnęs Azerbaidžano kultūrai, visuomenei ir t. t.

Mes siūlome aktyviau bendradarbiauti turizmo srityje, pasvarstyti apie tiesioginio susisiekimo tarp Vilniaus ir Baku galimybes. Kiek man žinoma, tam tikrų planų šiuo klausimu jau esama.

Azerbaidžano Respublikos Prezidentas Ilhamas Alijevas (kairėje), Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus ir Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas Mahiras Gamzajevas.

Kiek išeivių iš Azerbaidžano gyvena Lietuvoje?

Gyventojų surašymo, vykusio 2001 m., duomenimis, Lietuvoje gyveno 788 azerbaidžaniečių tautybės asmenys. Vieni jų yra Lietuvos piliečiai, kiti – Azerbaidžano, Rusijos ar kitų šalių. Yra ir asmenų be pilietybės. Vis dėlto tiksliai pasakyti, kiek dabar azerbaidžaniečių gyvena Lietuvoje, būtų sunku – vieni išvažiuoja, kiti atvyksta.

Ko tikisi iš I. Alijevo vizito Lietuvos azerbaidžaniečių bendruomenė?

Mes turėjome konkretų pasiūlymą Azerbaidžano prezidentui: daugelis norėtume, kad Azerbaidžane būtų įkurtos vasaros stovyklos vaikams. Užsienyje gimę azerbaidžaniečių vaikai šiose stovyklose galėtų mokytis mūsų papročių, istorijos, tobuliau išmokti gimtąją kalbą. Lietuvoje tokios stovyklos jau daug metų veikia užsienio lietuvių vaikams. Jas organizuoja Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Gal galite pasakyti, su kokiais pasiūlymais į Lietuvą atvyko Azerbaidžano prezidentas? Kaip žinoma, Lietuvą ypač domina dialogas su Azerbaidžanu energetikos srityje.

Aš neįpareigotas kalbėti apie ekonominius susitarimus, bet dėl energetikos ir ekonomikos klausimų, tai be jų svarstymo neapsieina joks tokio lygio vizitas. Kartu su prezidentu buvo atvykę nemažai verslininkų, kurie užmezgė ryšius su Lietuvos verslo atstovais dar per prezidento V. Adamkaus vizitą į Baku pernai. Šį kartą verslininkai pratęsė abipusiškai naudingą dialogą.

Ar Lietuvos azerbaidžaniečiai padeda plėtoti ekonominį dviejų šalių dialogą?

Noriu pabrėžti, kad mūsų bendruomenė stengiasi palaikyti Lietuvos ir Azerbaidžano ekonominius santykius, skatindama kultūrinį bendradarbiavimą. Lietuvos ir Azerbaidžano kultūriniams ryšiams daugiau kaip šimtas metų. Todėl, galima sakyti, šioje srityje yra sukurta bazė, kuria galime sėkmingai remtis, taip pat ir skatindami ekonominį dialogą.

Apie kultūrinį abiejų šalių dialogą galiu pasakyti, kad vien po V. Adamkaus vizito į Baku pernai buvo įgyvendinti keturi projektai. Pirmiausia buvo surengta Lietuvos dailininkų paroda Azerbaidžano sostinėje. Šiemet balandį Lietuvos žiūrovai matė Azerbaidžano režisierių darbus. Netrukus turi pasirodyti azerbaidžaniečių kalba garsus lietuvių tautosakos kūrinys „Eglė žalčių karalienė“. Be to, Baku planuojama išleisti Vinco Krėvės – Mickevičiaus knyga „Rytų pasakos“. Šiuos kūrinius iš lietuvių kalbos į azerbaidžaniečių kalbą išvertė jūsų nuolankus tarnas. Taigi, per tokių konkrečių projektų įgyvendinimą mes padedame skatinti tarpusavio santykius, o tai savo ruožtu skatina ir ekonominius santykius.

Šio vizito metu buvo pasirašytas dviejų vyriausybių susitarimas dėl bendradarbiavimo kultūros srityje. Pasirašytame susitarime išreiškiami siekiai skatinti mainus ir bendradarbiavimą muzikos, teatro, kinematografijos, vaizduojamojo meno, bibliotekininkystės ir muziejininkystės, istorijos ir kultūros paveldo objektų apsaugos, intelektinės nuosavybės, mėgėjų meno, liaudies amatų ir kitose kultūrinės veiklos srityse.

Jūsų nuomone, kas dar galėtų prisidėti prie Lietuvos ir Azerbaidžano glaudesnio bendradarbiavimo? Ar keliaujant į Azerbaidžaną Lietuvos piliečiams reikia vizų?

Pradėsiu nuo antro klausimo. Vizos Lietuvos piliečiams reikalingos, tačiau jos labai lengvai gaunamos atvykus į šalį. Tiems, kurie planuoja šalyje išbūti ilgiau nei mėnesį, reikia vizas pratęsti Azerbaidžano užsienio reikalų ministerijos Konsuliniame skyriuje.

O dėl Lietuvos ir Azerbaidžano bendradarbiavimo, sakyčiau, jį skatintų konkretūs projektai, pavyzdžiui, studentų mainų programos. Galbūt bendri kultūriniai, ekonominiai ir energetiniai projektai, apie kuriuos jau kalbėjau. ■

Mahiras Gamzajevas gimė Azerbaidžane 1958 metais. Nuo 1979 metų gyvena ir dirba Vilniuje.

1983 metais baigė Azerbaidžano valstybinio universiteto Filologijos fakultetą. 1984 – 1989 metais studijavo Vilniaus universiteto aspirantūroje. Tyrė Lietuvos ir Azerbaidžano literatūrinius, kultūrinius, istorinius ryšius bei 1918 – 1920 metų tarpvalstybinius santykius. Vertė lietuvių literatūros kūrinius į azerbaidžaniečių kalbą.

Azerbaidžano rašytojų sąjungos narys.

1988 metais inicijavo Lietuvos azerbaidžaniečių bendruomenės įkūrimą. Vienas Lietuvos sąjūdžio tarp tautinių mažumų pradininkų.

2001 ir 2006 metais Pasaulio azerbaidžaniečių koordinacinės tarybos narys (Baku).

Turi Lietuvos ir Azerbaidžano valstybių apdovanojimų.

Per septyniolika Nepriklausomybės metų iš Lietuvos išvyko apie pusę milijono žmonių. Lietuvius šiandien sutiksi Airijoje, Ispanijoje, Didžiojoje Britanijoje, Norvegijoje, JAV ir kitose šalyse. Tačiau kiek tarp jų yra kitataučių Lietuvos piliečių? Dalis kitataučių išvyko per pirmuosius kelerius metus po Nepriklausomybės paskelbimo. Kiek jų išvyksta šiandien? Kur driekiasi išvykstančiųjų maršrutai? Šie ir kiti klausimai analizuojami rusų diasporos Lietuvoje pavyzdžiu.

Olegas JEROFEJEVAS

Lietuvos rusai: emigracija tęsiasi?

Bendru migracijos srautu Lietuvą palieka ir jos piliečiai rusai. Tačiau juos nuo kitų emigrantų skiria tai, jog jie neketina ateityje palaikyti ryšių su savo šalimi. Gal būt, tai liudija, kad Lietuvos gyventojai rusai, daugiausia miestiečiai, iš esmės yra migrantai, mano sociologai.

Kaip žinoma, daugiausia rusų iš Lietuvos išvažiavo per pirmuosius penkerius nepriklausomybės metus. Tada išvyko devyniasdešimt šeši tūkstančiai žmonių. Tarp jų rusų buvo penkiasdešimt septyni tūkstančiai arba 58 proc. Išvykdavo dėl įvairiausių priežasčių, tačiau pagrindinis migracijos vektorius buvo Rusija, o taip pat kitos buvusios SSRS šalys.

Visiškai kitoks vaizdas pastebimas mūsų dienomis, nors objektyvių duomenų apie tai, kiek, kas ir kur išvažiavo, nėra. Vienintelis kriterijus pagal visuotinai priimtus standartus yra migranto pilietybė. Rusai, baltarusiai, lietuviai, totoriai išvažiuoja iš Lietuvos kaip šios šalies piliečiai.

Specialūs tyrimai, kaip Delfi patvirtino Tarptautinės migracijos organizacijos Lietuvoje atstovė Audra Sipavičienė, nebuvo vykdomi, tačiau rusai migracijos požiūriu neišsiskiria iš kitų.

Socialinių tyrimų instituto Etninių tyrimų centro sociologai taip pat mato tas pačias kaip lietuvių taip ir etninių mažumų migracijos nuostatas. Taigi rusai važiuoja į tą pačią Vokietiją, Ispaniją, JAV ir kitas šalis, kur labiau palankios sąlygos adaptuotis.

Kas važiuoja? Gal būt, į šį klausimą galėtų atsakyti statistika? Etninių tyrimų centro direktorė profesorė Natalija Kasatkina pateikė šiuos duomenis: gyventojų dalis iki 20 metų tarp rusų sudaro 18 proc., kai tuo tarpu tarp lietuvių – 28 proc., tarp lenkų – 24 proc. 2001-ųjų metų surašymo rezultatai rodo, kad Lietuvos gyventojai rusai nuolat sensta.

Pagal vieną apklausų, kurią vykdė Centro darbuotojai (buvo apklausiami pirmokų tėvai), pats mažiausias procentas tarp rusų tėvų, kurie nori, kad jų vaikai liktų Lietuvoje.

Geriausi mokyklų rusų mokomąja kalba abiturientai ketina stoti į užsienio universitetus, įsidarbinti ir kurti šeimą naujoje šalyje. Gana dažnai jaunos merginos rusaitės išvyksta gimdyti į užsienį, kai

lietuvaitės atvirkščiai – grįžta į Lietuvą.

Sociologų nuomone, būdami migrantais iš esmės, žmonės ir savo vaikus skatina keisti gyvenamąją vietą. Sociologinių interviu su Visagino gyventojais metu paaiškėjo, kad tėvai pritaria partnerių paieškoms internete. Socialinis laimėjimas jiems yra santuokos, pavyzdžiui, Australijoje ir JAV.

„Šios grupės migracija tęsiasi, - sako profesorė N. Kasatkina, - karai nušlavė Lietuvos gyventojus rusus, tokiu būdu, galima sakyti, kad dabartiniai didelių miestų gyventojai – antros, trečios kartos migrantai (apie sentikius kita kalba). Tačiau šis terminas nieko negali įžeisti, nes kalbama apie žmones, kurie turi pilietybę ir kurių nepriskirsi nelegalams.

Kasmet pirmąjį rugsėjo sekmadienį daugelyje šalių minima Europos žydų kultūros paveldo diena. Įdomiais renginiais šiemet ji paminėta ir įvairiuose Lietuvos miestuose bei miesteliuose. Jos metu aplankytos istorinės vietos, buvę žydų kultūros, švietimo objektai, žydų kapinės, prisiminti žmonės...

Lietuvoje paminėta Europos žydų kultūros paveldo diena

VILNIUJE

Žydų kultūros tyrinėtojos Rozos Bieliauskienės pasakojimas užbūrė visus, kurie tą dieną atėjo į sostinės senamiestį. Dideli ir maži, seni ir jauni klausėsi jos įdomaus pasakojimo apie prieškarinę anuomet jaunos žydaitės Lucy Dawidowicz kelionę iš Amerikos į Vilnių ir jos „žydiškojo" Vilniaus atradimus (prieš keletą metų jos prisiminimų knyga išleista lietuvių kalba). 1938 m. nuotraukoje dabartinio stendo vietoje stovėjo tikra Vilniaus architektūrinė puošmena – Didžioji sinagoga, kurioje buvo įkurdinta garsioji M. Strašuno knygų kolekcija, o šalia jos buvusi klasikinio talmudizmo autoriteto Vilniaus Gaono Elijahu sinagoga. Šiame kvartale tarpukariu buvo judrus, nors ir skurdus, bet neįtikėtinai gyvybingas ūkinis ir kultūrinis žydų gyvenimas. Viename iš Rūdninkų gatvės kiemelių ekskursijos dalyviai išgirdo apie Vilniaus žydų švietėjišką – kultūrinę veiklą, čia vykusias žydų choro, simfoninio orkestro repeticijas bei koncertus. Choralinė sinagoga (Pylimo g. 39), Kalmanovičių namai (Raugyklos g.), Sofijos Gurevič gimnazija (Aguonų g. 10), Žydų teatras (dabar – Tolerancijos centras, Naugarduko g. 10/2), 1925m. Vilniuje įkurtas Žydų mokslo institutas (Vivulskio g. 18) – šie ir kiti objektai įamžinti L. Dawidowicz knygoje „Iš tos vietos ir laiko. Atsiminimai 1938 – 1939 m.". Jie buvo prisiminti Žydų kultūros paveldo dieną.

KAUNE

Žydų kultūros paveldo renginys šiame mieste buvo skirtas žydų švietimui tarpukario Kaune. Apie jį daug įdomios medžiagos surinko aukščiausios kategorijos gidė Asia Gutermanaitė.

Gidė Asia Gutermanaitė

Pažintis su žydų kultūros paveldo objektais prasidėjo nuo buvusios berniukų gimnazijos, kurioje mokėsi broliai H. ir O. Minkovskiai (Gimnazijos g. 3; dabar – Maironio gimnazija) ir kurių idėjomis buvo susidomėjęs fizikas Nobelio premijos laureatas A. Einšteinas. Brolių H. ir O. Minkovskių garbei viena iš Kauno Žemojoje Fredoje esančių gatvių pavadinta jų vardu.

Kitas objektas – XIX amžiuje statyta sinagoga (L. Zamenhofo g. 7). Ekskursijos dalyviai sužinojo, kad šioje vietoje 1850 m. sklypo savininkas J. L. Neviažskis pastatė namą, kurime buvo įsikūrę žydų bendruomenės maldos namai bei mokykla. Pasakojimas apie žydų mokyklas pratęstas prie buvusio „Švabės" gimnazijos (Karaliaus

Mindaugo per. 11; dabar – Kauno paslaugų veslo darbuotojų profesinio rengimo centras). Šiame pastate 1927 – 1940 m. veikė Kauno žydų gimnazija (hebrajų kalba), kurios dauguma auklėtinių žuvo per holokaustą.

J. Gruodžio gatvėje, vienoje iš seniausių Kauno senamiestyje, pristatyti rabino Elchanono Spektro vaikų namai ir veikusios švietimo įstaigos. Šalia A. Poškos g.1 (dabar – Kauno sporto medicinos centras pastato stabtelėję ekskursijos dalyviai sužinojo, kad šiame pastate tarpukaryje veikė seselių kursai „Ozė".

Gidė A. Gutermanaitė įdomiai papasakojo ir apie buvusią Kauno realinę gimnaziją (Kęstučio g. 85): kaip ji buvo įkurta, kieno lėšomis, kas joje mokėsi. Šiuo metu čia veikia Kauno J. Naujalio vaikų muzikos mokykla. Greta esančiame pastate (Karaliaus Mindaugo pr. 30) veikė žydų pradžios mokykla. Šiuo objektu baigtas Senamiestyje esančių buvusių žydų švietimo įstaigų pristatymas buvo pratęstas Naujamiestyje.

Joms priklausė pastatai Maironio g. 11 (dabar – UAB „Kauno Naujamiesčio darbo rinkos mokymo centras") ir Maironio g. 28 (dabar – Hansa bankas). Pastarajame veikė privati žydų gimnazija, kurioje mokėsi vienas žymiausių dailininkų tarpukario Lietuvoje, savo kūryba garsėjęs Europoje – dailininkas Neemijas Arbitblatas.

Pristatydama žydų kultūros paveldo objektus, gidė kauniečiams parodė Laisvės alėjoje 72 esantį pastatą, kuriame veikė savininko Holcmano intelektualia bendravimo aplinka garsėjęs knygynas „Pribaru".

Pasakojimas buvo prastęstas prie pastato Kęstučio g./S. Daukanto g. 7, kuriame 1919 – 1924 m. veikė Žydų reikalų ministerija, vėliau – Vaikų namai. Ekskursijos dalyviai, nuvykę prie pastato Spaustuvininkų g. 11, daug įdomaus sužinojo apie filosofą Emanuelį Leviną ir jo mokslinius darbus. Memorialinė lenta primena buvusio namo, kuriame E. Levinas gimė, vietą.

Pažintis su žydų kultūros paveldu Kauno mieste baigėsi prie pastato, esančio Gedimino g. 50/K. Donelaičio g. 20, kuriame nuo 1922

Paminklas Vilniaus Gaonui sostinės Senamiestyje

m. veikė Vytauto Didžiojo Universiteto Humanitarinio fakulteto Semitologijos katedra. Čia buvo dėstomos hebrajų ir sirų kalbos, buvo sukaupta didelė žydų biblioteka, kurią išsaugant daug prisidėjo profesorius V. Biržiška.

KĖDAINIUOSE

Žydų kultūros paveldo dieną Kėdainių daugiakultūris centras pakvietė miestiečius į renginį „Mes buvome draugai...gyvenome kartu". Kėdainietės S. Leonavičienė ir M. Snitkienė, menančios vietos žydų bendruomenės gyvenimą, pasidalino savo prisiminimais.

Žydai ir lietuviai tarpukario Kėdainiuose ne tik sugyveno, bet ir draugavo: žinojo vieni kitų papročius ir šventes, vertino būdo savybes. S. Leonavičienė pasakojo, kaip lietuviai per šabą dirbdavo žydų namuose, kaip dosniai už menkas paslaugas būdavo atsidėkojama vaikams; pašnekovė prisiminė ir kelis vaikystėje įsidėmėtus žydų patiekalų receptus.

Viešnių prisiminimuose skaudžiausias laikotarpis – 1941-ųjų rugpjūtis, kai per dieną buvo brutaliai sunaikinta Kėdainių žydų bendruomenė. Daugelis lietuvių dar bandė padėti į getą suvarytiems kaimynams ir draugams, nešė maisto, tačiau išsigelbėti pavyko tik keliems. Toks pat likimas ištiko ir gausiai Kėdainių krašto Krakių, Šėtos, Josvainių, Dotnuvos miesteliuose gyvenusius žydus.

Pasak Kėdainių krašto muziejaus direktoriaus R. Žirgulio, per Antrąjį pasaulinį karą sunaikinus Kėdainių žydų bendruomenę, buvo negrįžtamai sunaikinta ir labai svarbi mūsų, lietuvių, kultūros dalis.

Tą dieną buvo pristatyta Kėdainių krašto muziejaus parengta paroda „Kėdainių krašto žydų paveldas". Daugiakultūrio centro administratorė A. Pečiulytė papasakojo apie žydų papročius, šabo

šventimą, supažindino su religinių apeigų metu naudojamais daiktais.

A. Pečiulytė taip pat surengė ekskursiją po Kėdainių senamiestį, kuriame yra išlikusių dar daug žydų kultūros paveldo objektų; trys sinagogos, kreivos gatvelės su saldainių ir obuolių krautuvėlėmis, vaistinėmis, kino teatru ir macų kepykla... A. Pečiulytė atkreipė susirinkusių dėmesį į unikalų statinį Žydų gatvėje. Jo priestatas su atidengiamu stogu buvo naudojamas Sukot šventės metu. Atrodo, kad toks statinys išlikęs vienintelis Lietuvoje.

Buvusi Vytauto Didžiojo universiteto Semitologijos katedra

Dabar Kėdainiuose žydų nebegyvenama, bet Daugiakultūris centras, įsikūręs Mažojoje sinagogoje, nuolat sulaukia savo šaknimis besidominčių žmonių iš Kauno, Vilniaus, po pasaulį pasklidusių litvakų.

JONIŠKYJE

Joniškyje Žydų kultūros paveldo diena prasidėjo sinagogų apžiūra. Susirinkę jose vyresnio amžiaus žmonės pasakojo savo prisiminimus, diskutavo istorijos temomis ir sužinojo dalykų, kurių iki tol nežinojo. Pavyzdžiui, žydai ant paminklų rašo tik velionio mirties metus pagal savo kalendorių, o jų kapinių teritorija negali kirsti upės ir kt. Bariūnų ir Žagarės žydų kapinėse pagerbtas ten palaiduotų žmonių atminimas. Sovietiniais metais suniokotas Žagarės sinagogos interjeras sukėlė minčių apie tai, kokia yra šitaip sudarkytų istorinių pastatų estetinė vertė. Šiame miestelyje yra išlikusi žydų pirtis. Tą dieną renginyje dalyvavę joniškiečiai galėjo pamatyti ir pačiupinėti autentišką Torą.

RIETAVE

Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejuje buvo atidaryta fotodokumentinė stendinė ekspozicija Rietavo žydų istorijos tema. Į renginį atvyko daug rietaviškių. Ekspoziciją pristatė šio muziejaus direktorius Vytas Rutkauskas. Kalbėjo Plungės žydų bendruomenės pirmininkas, tautodailininkas Jakovas Bunka. Rietavo savivaldybės meras Antanas Černeckis papasakojo apie šiandieninius ryšius su buvusios Rietavo žydų bendruomenės nariais JAV, Pietų Afrikoje ir kitose šalyse, Rietavo liaudies teatro režisierius Steponas Eigirdas prisiminė prieškario Rietave gyvenusių žydų ir senųjų rietaviškių santykius bei kasdienybę. Ilgametė Žemaitijos kolegijos dėstytoja Zita Butaitė kalbėjo apie savo įtėvių ūkininkų Bedaukių iš Plungės rajono Šarnelės kaimo ilgalaikę paramą gelbstint žydus vokiečių okupacijos metu. Parengta pagal Kultūros paveldo departamento informaciją ■

Fotografijose – prieškario Vilniaus žydų gyvenimo vaizdai

Vilniaus rotušėje rugsėjo – spalio mėnesiais veikė fotografijų, vaizduojančių šio miesto žydų gyvenimą, paroda. Iš viso buvo eksponuojamos 26 juodai baltos nuotraukos. Įdomi jų istorija.

Lietuvos karo aviacijos kapitono, topografo ir fotografijos mėgėjo Mečio Brazaičio (1903 – 1952) reportažinių nuotraukų ciklas nukelia mus į 1940 metų Vilnių. Autoriaus užfiksuoti miesto vaizdai atveria sunkiai beatpažįstamas senamiesčio gatvelių ir kiemų perspektyvas bei charakteringas anuometinio gyvenimo scenas. Ypatingą dėmesį M. Brazaitis skyrė žydų kvartalo kasdienybei. Autoriaus žvilgsnis skverbiasi į nuošalius skersgatvius bei atokių kiemelių gelmes, ekspresyviai fiksuodamas nuotraukose unikalius senojo Vilniaus dvasios ženklus. Įdomu, kad visos nuotraukos darytos vieną ir tą pačią dieną – 1940-ųjų metų birželio 9 d., sekmadienį.

1944 m. vasarą M. Brazaičiui pasitraukus į Vakarus, šių fotografijų negatyvus bei spalvotas skaidres Ukmergėje saugojo autoriaus sesuo Sofija, o vėliau - jos sūnaus inžinieriaus Vytauto Narkevičiaus šeima Kaune. Siekdami plačiau pristatyti autoriaus fotografinį palikimą, paveldėtojai 2006 m. perdavė jo tvarkymą Kaune įsikūrusiai Atvirosios visuomenės studijų asociacijai.

Kitos parodoje eksponuotos nuotraukos buvo pateiktos iš Nepriklausomų Holokausto tyrimų archyvo. ■

V. Krėvė-Mickevičius amžiams sujungė Lietuvą ir Azerbaidžaną

Jonas RUMŠA

Į gausių Vinco Krėvės-Mickevičiaus jubiliejinių renginių knygą įrašytas dar vienas ryškus lapas. Jame atsispindi pedagogo, rašytojo, diplomato, valstybės veikėjo veikla ir kūryba Azerbaidžane.

Kalba Azerbaidžano nepaprastoji ir įgaliotoji ambasadorė Lietuvoje J. E. p. Naira Šachtachtinskaja

Lapkričio 30 d. Tautinių bendrijų namuose įvyko literatūrinis – muzikinis vakaras, skirtas literatūros klasiko, buvusio Lietuvos konsulo Azerbaidžane ir 1909 – 1920 m. Baku realinės mokyklos mokytojo V. Krėvės-Mickevičiaus 125-osioms gimimo metinėms.

Vakarą surengė Lietuvos azerbaidžaniečių bendrija, Baltijos azerų kongresas ir asociacija Lietuva – Azerbaidžanas.

Nedidelė Tautinių bendrijų namų salė vos talpino gausų vakaro dalyvių būrį. Į jį atvyko Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos nariai, kitų šalies tautinių benruomenių atstovai, valstybinių institucijų darbuotojai.

Vakare dalyvavo Azerbaidžano nepaprastoji ir įgaliotoji ambasadorė Lietuvoje J. E. p. Naira Šachtachtinskaja.

Iš Rygos į V. Krėvės jubiliejinį vakarą atvyko Baltijos azerų kongreso pirmininkas Ulduzchan Achmedov.

Pradedant vakarą buvo atlikti Lietuvos ir Azerbaidžano himnai.

„Lietuvių ir azerbaidžaniečių literatūrinių, kultūrinių, pedagoginių, mokslinių, diplomatinių bei visuomeninių – politinių ryšių istorijoje viena ryškiausių ir didingiausių figūrų yra lietuvių literatūros klasikas Vincas Krėvė-Mickevičius, - pradėdamas vakarą, sakė Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas, rašytojo kūrybos ir gyvenimo tyrinėtojas Mahiras Gamzajevas. – Vinco Krėvės veiklos ir kūrybos aktyviausias ir vaisingiausias gyvenimo laikotarpis Baku mieste taip glaudžiai yra susijęs su Azerbaidžano gyvenimu, kad azerai, jų akademinė visuomenė ir kūrybinė inteligentija Vincą Krėvę vertina ir gerbia kaip lietuviai Adomą Mickevičių“.

Per ilgus mokytojavimo metus V. Krėvė pamilo šį Kaukazo kraštą, jo nuoširdžius, atvirus žmones, giliai domėjosi turtinga Azerbaidžano kultūra, istorija, liaudies kūryba, tradicijomis, papročiais. Sugrįžęs į Lietuvą atostogų, jis mielai dalindavosi su aplinkiniais, giminėmis, draugais įspūdžiais iš tolimojo Azerbaidžano. Apie tai, ką teko iš V. Krėvės išgirsti apie Azerbaidžaną, prisiminimais pasidalino rašytojo sesers Monikos 73 metų sūnus

M. Gamzajevas (kairėje) sveikina V. Krėvės sesers Monikos sūnų Stasį Kazlauską. Antrame plane S. Kazlausko duktė mokytoja Laima Raugevičienė

alytiškis Stasys Kazlauskas, kurį į vakarą atlydėjo jo duktė mokytoja Laima Raugevičienė.

Vakarą vedė Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas Mahiras Gamzajevas

Baku periodas daug davė V. Krėvei kaip rašytojui, kuris turtingą medžiagą panaudojo savo kūriniams. Tai „Rytų pasakos“, apysaka „Azerstano šalis“ ir kt. Ištrauką iš šios apysakos vakare skaitė aktorius Tomas Vaisieta.

Vilniaus V. Krėvės memorialinio muziejaus direktorius Vladas Turčinavičius apgailestavo, kad šiandien Lietuvoje V. Krėvės Baku laiku sukurti kūriniai neleidžiami ir plačiajam skaitytojui mažai žinomi.

Tuo tarpu gyvenimas ir darbas Rytų šalyje turėjo įtakos ir tolimesnei rašytojo kūrybai. Kaip pažymėjo Kauno mečetės imamas R. Jakubauskas, V. Krėvė Korano motyvais praturtino lietuvių literatūrą.

Vakaro dalyvius sveikino Merkinės V. Krėvės-Mickevičiaus gimnazijos direktorė Regina Sakalauskienė ir Merkinės seniūnas Gintautas Tebėra.

Muzikinėje vakaro dalyje dalyvavo Merkinės V. Krėvės-Mickevičiaus gimnazijos liaudies šokių kolektyvas bei Varėnos A. Ryliškio vidurinės mokyklos vaikų folkloro ansamblio „Serbenta“ dalyviai, suruošę nedidelį, nuotaikingą koncertą. Buvęs Baku konservatorijos absolventas, dabar vilnietis muzikos mokytojas Markas Levašvilis pianinu atliko kūrinių azerbaidžaniečių liaudies muzikos motyvais.

V. Krėvės meilė ir pagarba Azerbaidžanui, jo žmonėms nebuvo vienpusė. Dėstydamas rusų kalbą ir literatūrą Baku realinėje mokykloje, jis buvo gerbiamas ir mylimas mokinių ir bendradarbių, visų, su kuriais teko bendrauti šiam neramiam ir viskuo besidominčiam žmogui.

Vakaro dalyviai turėjo progos pažiūrėti Aidos Izmailovos filmą „Azerstano šalis“ apie Baku, kurio prospektais ir siauromis Rytų miesto gatvelėmis vaikščiojo lietuvių literatūros klasikas. Filme daugelyje vietų su meile minimas V. Krėvės vardas.

„Mums naujomis istorinėmis sąlygomis, dvidešimt pirmame amžiuje tenka pratęsti V. Krėvės darbus, stiprinti rašytojo nutiestus tiltus tarp mūsų šalių ir tautų. Darykime viską, kad Azerbaidžane garsiai skambėtų Lietuvos vardas, o Lietuvoje – Azerbaidžano vardas“, - baigdamas vakarą, sakė M. Gamzajevas.

Renginį parėmė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Kultūros ministerija, Tautinių bendrijų namai, Vilniaus universiteto leidykla.

Bendras salės vaizdas Viliaus Mikulėno nuotr.

Nuo dainų pionierių chore, dainų apie Staliną iki klasikos, giesmių vienuolyno chore – tokios Jelizavetos Kucharskajos kūrybinio kelio gairės.

Kalbėjosi Jonas RUMŠA

„Aš sudainavau viską, apie ką buvo galima svajoti“, -

sako spalio mėnesį garbingą jubiliejų atšventusi ir 70-ies metų sukaktį, kai dainuoja scenoje, paminėjusi dainininkė vilnietė Jelizaveta Kucharskaja

Jubiliejiniame dainininkės koncerte buvo daug sveikinimų, linkėjimų, gėlių, labai daug gėlių. Jelizavetą

Pirmoji nuotrauka Vilniuje

Kucharskają pasveikinti atvyko jos ilgamečiai bičiuliai, draugai, buvę bendradarbiai, oficialūs asmenys, gausūs jos talento gerbėjai, tarp kurių buvo nemažai ir jaunimo, kolegos, su kuriais šiandien dainininkė kartu dirba įvairiose komisijose, visuomeninėse organizacijose, besirūpinančiose rusų kultūra Lietuvoje, rengiančiose kultūrinius renginius. Nežiūrint garbingo amžiaus, Jelizaveta Kucharskaja yra aktyvi šių renginių organizatorė ir dalyvė. Ir šiandien ji nesiskiria su daina, kuriai paskyrė visą savo gyvenimą.

Jūsų vaikystė prabėgo...

Tuloje. Ten gimiau ir užaugau. Tula yra apie 200 km. nuo Maskvos, nuo seno garsi savo ginklų gamyklomis, auksarankiais šio amato meistrais. Tačiau ne vien ginklai atnešė šlovę Tulai. Rusiški virduliai, be kurių kažkada nebuvo galima įsivaizduoti arbatos gėrimo, irgi išgarsino Tulą visame pasaulyje.

Kokia buvo Jūsų šeima?

Mano tėvas buvo baigęs gimnaziją. Tai prilygtų šiandieniniam universitetui. Daug skaitė, viskuo domėjosi. Labai apsišvietęs žmogus buvo. Dirbo administracinį darbą, vadovavo darbo biržai. Mamai neteko daug mokytis. Ji baigė dvi sekmadieninės parapijinės mokyklos klases. Tačiau tuo laiku tai buvo daug. Mama valdiškame darbe niekada nedirbo, ji triūsė namuose, savo gyvenimą pašventė šeimai, man ir mano jaunesnei seseriai Ninai, kuri mirė prieš penkerius metus. Sesuo turėjo gerą balsą. Jis buvo labiau tinkamas estradinėms dainoms atlikti.

Paprastai vaikai savo gebėjimus vienam ar kitam dalykui paveldi iš tėvų. Iš ko Jūs paveldėjote talentą dainuoti?

Mano mama turėjo labai puikų balsą, gražiai dainavo. Matyt, aš iš jos paveldėjau meilę dainai. Mūsų šeimoje visi turėjo gerą klausą. Mama giedojo cerkvės chore. Vėliau atėjo kiti laikai. Aš prisimenu, kaip buvo uždarinėjamos cerkvės.

O kada Jūs pati pradėjote dainuoti scenoje?

Netrukus po to, kai pradėjau eiti į mokyklą. Antroje klasėje mes jau turėjome muzikos pamokų. Tokiame amžiuje aš jau gavau pirmąjį supratimą apie muziką. Buvo labai gera muzikos mokytoja, labai mylėjo savo darbą, vaikus. Ji mane greit pastebėjo, išskyrė iš kitų vaikų. Aš pradėjau dainuoti miesto pionierių rūmų vaikų chore. Jame dainavo vienas šimtas vaikų, berniukų ir mergaičių. Repeticijos vykdavo tris kartus per savaitę. Tačiau laiko likdavo ir kitiems dalykams. Aš,

pavyzdžiui, dar užsiiminėjau jojimo sportu. Be to, visi mokiniai privalėjo laikyti normatyvus iš daugelio sporto šakų. Tie normatyvai vadinosi: Būk pasiruošęs darbui ir gynybai (BPDG),

J. Kucharskaja dainuoja Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar Muzikos akademija).

Pasiruošęs darbui ir gynybai (PDG). Vyresnioji lietuvių karta, kuri mokėsi mokykloje prieš 40 – 50 metų, be abejo, prisimena tai. Aišku, mokslas buvo pirmiausia.

Kokias dainas dainavo jūsų choras?

Repertuare būdavo liaudies dainų, klasikinių rusų kompozitorių kūrinių. Taigi, būdama dar mažas vaikas, aš susipažinau su klasikine muzika. Tai man turėjo didelės įtakos tolimesniame gyvenime, padėjo susiformuoti muzikinei kultūrai.

Kaip pergyvenote karo metus?

Baigiau šešias klases, kai prasidėjo karas. Vokiečiams Tulos užimti nepavyko, tačiau miestą jie bombardavo baisiai. Viskas degė. Dangų gaubė tiršti dūmų debesys. Mūsų mokykloje jau pirmomis karo dienomis buvo įrengta karo ligoninė. Tačiau mokslas nebuvo nutrauktas. Rudenį mokiniai buvo paskirstyti į kitas mokyklas. Aš mokslą tęsiau vakarinėje mokykloje ir dirbau sanitare draugovininke savo buvusioje mokykloje.

Ką turėjo daryti sanitarės draugovininkės?

Lengviau būtų pasakyti, ko jos nedarė. Yra tekę dalyvauti net operuojant sužeistuosius. Apskritai dirbome viską. Skutome bulves, plovėme grindis, skalbėme bintus, aišku, rankomis. Iš fronto nepertraukiamu srautu buvo vežami sužeistieji, bintų trūko. Todėl juos naudodavome nevieną kartą. Išskalbus reikėdavo vėl rankomis susukti į ritinėlius. Tarp sužeistųjų būdavo daug sunkių ligonių, nevaikščiojančių, be rankų, be kojų. Juos taip pat aptarnaudavome mes, sanitarės draugovininkės, paauglės mergaitės. Mums tada buvo po 14 – 16 metų.

Su dainomis teko atsisveikinti?

Jokiu būdu. Dainuodavome sužeistiesiems. Karo ligoninėse vykdavo koncertai. Daina karo metais kėlė kovinę dvasią, nuotaiką, padėjo lengviau pernešti išsiskyrimą su artimaisiais, netekties skausmą. Kiekviena nauja daina labai greit pasklisdavo, ją dainuodavo ir fronte, ir užnugaryje. „Katiuša“, „Lauk manęs“, „Žeminė“, „Lakštingalos“, „Pafrontės miške“... Dainuodavome ir klasikinius kūrinius.

Apie Staliną dainuodavote?

O kaipgi. Kitaip negalėjo būti. Apie Staliną pakankamai dainų buvo. Štai keletas eilučių iš vienos tokios apie vadą: Stalin – naša slava bojevaja/ Stalin – našei junosti poliot/ S pesniami borias i pobeždaja/ Naš narod za Stalina idiot.*

---

*Stalinas – mūsų kovinė šlovė/ Stalinas – mūsų jaunystės skrydis/ Su dainomis kovodama ir nugalėdama/ Mūsų liaudis už Staliną stoja.

Kokie keliai Jus atvedė į Lietuvą?

1943 metais nuėjau dirbti į banką. Išlaikytinio maisto kortelė man buvo pakeista į dirbančiojo. Tai buvo labai svarbu, nes pagal dirbančiojo kortelę žmogus gaudavo daugiau maisto produktų. 1945 metų vasarą gavau paskyrimą vykti dirbti Lietuvos SSR valstybiniame banke. Man buvo tik septyniolika metų. Maža, liesutė. Tada tokių žodžių kaip „nenoriu“, „neva-žiuosiu“, „atsistatydinu“ ir panašių niekas nežinojo. Pasakyta – šventa. Tiesa, aš galėjau pasirinkti Vilnių arba Berlyną. Viena moteris man patarė vykti į Vilnių. Gerai pamenu tą liepos 27-ąją dieną, kai išlipau Vilniaus geležinkelio stotyje ir pėsčiomis patraukiau į miesto centrą. Tada dar nežinojau, kad čia man bus lemta praleisti visą gyvenimą. Miestas skendėjo griuvėsiuose, autobusų nebuvo, važinėjo arklių tempiamas transportas.

Kada vėl pradėjote dainuoti?

Tais pačiais metais nuėjau į saviveiklą. Po dviejų metų įstojau į Vilniaus muzikos mokyklą. Tuo metu jai vadovavo Konradas Kaveckas, jo žmona dėstė vokalą, kurio skyriuje aš ir mokiausi. 1949 metais, mirus kompozitoriui Juozui Tallat- Kelpšai, muzikos mokyklai buvo suteiktas kompozitoriaus vardas, o jos direkto-

riumi paskirtas Antanas Karosas. Aš dirbau ir kartu mokiausi stacionare. Gerų žmonių padedama spėdavau. Nelengva buvo. Muzikos mokyklos moksleiviai alkani būdavo, užsiėmimų metu iš bado apalpdavo ir krisdavo ant grindų netekę jėgų. Tačiau noras mokytis, prisiliesti prie didžiojo meno buvo didelis. Be to, aš dar dainuodavau miesto kinoteatruose. Šios tradicijos jau seniai nebeliko. Tačiau vyresnioji vilniečių karta ją, be abejo, prisimena. Keturiuose kinoteatruose, beje, nė vieno jų jau seniai nebėra, („Pergalės“, „Maskvos“, „Spalio“ ir „Pionieriaus“) maždaug pusvalandį prieš kinoseansą dainuodavo atlikėjas pritariant orkestrui. Žiūrovai mėgo šiuos koncertus. Reikalavimai jiems, nežiūrint trumpumo ir atlikimo vietos, buvo gana dideli. Pavyzdžiui, kiekvieną savaitę reikėdavo atnaujinti repertuarą trimis kūriniais.

J. Kucharskaja jubiliejiniame koncerte

Nuotraukos iš asmeninio archyvo

Mes, muzikos mokyklos moksleiviai, gaudavome nemokamus abonementus į koncertus, teatro spektaklius. Mūsų vietos būdavo, aišku, balkone kaip visų studentų visais laikais. Ir vėlesniais metais stengdavausi nepraleisti nė vieno užsienio įžymybės, atvykusio į Vilnių, koncerto. Daug gastroliavusių artistų prisimenu ir šiandien, praėjus daugeliui metų. Pavyzdžiui, 1960 metais klausiausi legendinės Imos Sumak koncerto. Vilniui sekėsi. Daugelis žymių atlikėjų, kurie atvykdavo koncertuoti į Sovietų Sąjungą, neaplenkdavo ir Vilniaus.

Atrodo, buvo likęs vienas žingsnis iki profesionalios scenos.

Atsitiko taip, kad muzikos mokyklos nebaigiau. Būdama paskutiniame kurse, pusei metų išėjau atostogų, ištekėjau. Po pirmagimio gimė dvyniai. Į mokyklą nebegrįžau. Mano mokytoja gailėjosi dėl to. Vėliau baigiau prekybos technikumą, daugelį metų dirbau puikiame Lietuvos žemės ūkio technikos tiekimo kolektyve. Iš šio darbo išėjau į pensiją. Su buvusiais bendradarbiais palaikau ryšius. Jie atėjo mane pasveikinti jubiliejaus proga.

O scena, dainos?

Niekada nenustojau dainuoti. Dainuodavau respublikos pramonės įmonėse, kolūkiuose, mokyklose, kariniuose daliniuose. Su vienos gamyklos orkestru per daugiau kaip dvidešimt metų aplankėme daugelį buvusios Sovietų Sąjungos vietų. Nuo jos vakarinių pakraščių iki pat Tolimųjų Rytų. Labiausiai nutolęs į rytus miestas, kuriame teko dainuoti, - Komsomolskas prie Amūro. Visur mus šiltai sutikdavo. Manau niekas nepalaikys manęs nekuklia, jei pasakysiu, kad aš truputį prisidėjau prie mūsų Lietuvos vardo garsinimo. Daugiau kaip dvidešimt metų giedojau Šventosios Dvasios vienuolyno chore. Aš dainai atidaviau viską. Tačiau ir daina man labai daug davė. Ji mane suvedė su daugeliu įdomių žmonių. Man teko laimė bendrauti su Elena Čiudakova, Halina Znaidzilauskaite, kitais įžymiais dainininkais.

Koks Jūsų repertuaras?

Manau, kad jį gerai atspindi ir mano jubiliejinio koncerto programa. Tai rusų, kitų tautų liaudies dainos, rusų, lietuvių, Vakarų kompozitorių kūrinai, arijos iš operų, rusų romansai.

Kokių savybių reikia turėti, kad būtų galima pasiekti didesnių aukštumų mene?

Talentas, gražus balsas yra, kaip sakoma, Dievo dovana. Tačiau be atkaklaus ir nuolatinio darbo daug nepasieksi. Aš daug dirbdavau, daug repetuodavau. Man tai buvo ne tik pareiga, atsakomybė prieš žiūrovą, bet ir didelis malonumas. Aš sudainavau viską, apie ką buvo galima svajoti. Aš laiminga.

„Arinuška“ - tarptautinio festivalio laureatė

Vilniaus folkloro ansamblis „Arinuška“ tapo Maskvoje vykusio I Tarptautinio užsienio rusų tėvynainių festivalio „Rusų daina“, skirto Tarptautinės rusų tėvynainių tarybos (TRTT) įsikūrimo 5-osioms metinėms pažymėti, laureatu.

Dalyvauti iškilmingo festivalio atidarymo koncerte kartu su Rusijos estrados žvaigždėmis, o taip pat garsiuoju šokių ansambliu „Beriozka“ buvo pakviesti svečiai tiktai iš trijų šalių – Lietuvos, JAV ir Kazachstano. Vilniečių pasirodymas buvo palydėtas audringais plojimais.

Festivalio dienomis veikė paroda „Užsienio rusų ir Rusijos dailininkai – Maskvos vaikams“. Joje buvo eksponuojama per 50 vaizduojamojo meno meistrų darbų. Be jų, buvo galima taip pat susipažinti su rusų vaikų iš 16 šalių piešiniais. Tarp jų buvo vaikų iš Lietuvos darbelių.

LRTT siekia konsoliduoti užsienio rusų bendruomenes, telkti „rusų pasaulį“ - žmones, kalbančius rusų kalba, susijusius su Rusija istoriniais, etniniais ir dvasiniais saitais, turinčiais poreikį palaikyti ryšius su etnine tėvyne. Šiandien TRTT vienija 110 tėvynainių organizacijų iš daugiau kaip 50 šalių. Į TRTT įeina ir trys visuomeninės rusų organizacijos iš Lietuvos – Slavų gailestingumo fondas, Tradicinės slavų muzikos mokykla ir Lietuvos slavų jaunimo organizacija.

Ansamblio „Arinuška“ dalyviai prie viešbučio „Kosmos“ Maskvoje.

Jubiliejiniame TRTT posėdyje 15-kai Tarybos narių iš įvairių šalių buvo įteikti visuomeniniai apdovanojimai – Michailo Lomonosovo ordinas ir Jekaterinos Didžiosios ordinas. TRTT valdybos narė, Lietuvoje veikiančio Slavų gailestingumo fondo pirmininkė Olga Gorškova apdovanota Jekaterinos Didžiosios ordinu.

I Tarptautinis užsienio rusų tėvynainių festivalis „Rusų daina“ vyko Maskvoje spalio 17 – 22 dienomis. Rusų dainos šventėje dalyvavo kolektyvai ir atlikėjai iš 46 pasaulio šalių, tarp jų iš Australijos, Kubos, Peru, Maroko, JAV, Kanados, PAR. Labai plati festivalio dalyvių geografija, labai įvairūs žanrai, kuriems atstovavo 450 dalyvių, tačiau juos visus suvienijo rusų žodis ir rusų daina.

Vilniuje bus paminklas Tarasui Ševčenkai

Vilniuje bus pastatytas paminklas ukrainiečių poetui ir dailininkui Tarasui Ševčenkai. Jam numatyta vieta yra Senamiestyje, Maironio gatvėje, prie pėsčiųjų tako.

Dėl paminklo pastatymo kreipėsi Ukrainos ambasada Lietuvoje. Nekartą šį klausimą kėlė Lietuvos ukrainiečių bendrija.

Šiuo metu Vilniuje yra gatvė, pavadinta T. Ševčenkos vardu. Prie Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto pastato sienos pritvirtinta memorialinė lenta, skelbianti apie T. Ševčenkos gyvenimą ir mokslą šiame mieste.

Tarasas Ševčenka (1814-1861) - ukrainiečių poetas, dailininkas. 1829-31 m. gyveno Vilniuje, mokėsi tapybos pas J. Rustemą. Savo poezijoje apdainavo sunkią liaudies dalią, smerkė carizmą, reakciją, obskurantizmą, parodė dramatišką ukrainietės moters likimą, pabrėžė išsivaduojamosios kovos būtinybę. Kai kuriuose T. Ševčenkos kūriniuose yra Vilniaus motyvų.

Aktualiausia Lietuvos totorių ir karaimų bendruomenių problema – išsaugoti savo kultūrinį bei istorinį paveldą, supažindinti su juo plačiąją visuomenę. Susidomėjimas šiuo paveldu sparčiai auga. Tyrinėjamas totorių rankraštinis palikimas, abiejų bendruomenių asimiliacijos ir integracijos temos. Katalogizuojami naujai atrastieji Lietuvos totorių rankraščiai arabų rašmenimis.

Galina MIŠKINIENĖ,
Vilniaus universiteto docentė, daktarė
Tatjana AKSIONOVA

Atlaikę amžių išbandymus

Tarptautinė mokslinė konferencija, skirta totorių ir karaimų įsikūrimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 610-osioms metinėms

Rugsėjo 13–15 d. Vilniaus universitete įvyko tarptautinė mokslinė konferencija, skirta totorių ir karaimų įsikūrimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (LDK) 610-osioms metinėms. Konferenciją rengė Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Kultūrinių bendrijų studijų centras, Lietuvos totorių bendruo-menių sąjunga ir Lietuvos karaimų bendruomenė. Konferenciją parėmė Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija prie LR Prezidento kanceliarijos, Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondas, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie LR Vyriausybės, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto departamentas ir Turkijos Respublikos ambasada Lietuvoje. Konferencijoje dalyvavo Baltarusijos, Lietuvos, Lenkijos, Rusijos (Orenburgo srities ir Tatarstano Respublikos), Suomijos, Ukrainos mokslininkai. Darbas vyko dviejose sekcijose: totorių ir karaimų. Iš viso buvo išklausyti 34 pranešimai.

Konferencijoje pirmininkavo Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas (kairėje) ir Lietuvos karaimų bendruomenės atstovė Halina Kobeckaitė.

Konferencija turėjo ir praktinę dalį: liepos mėnesį Trakuose buvo organizuota karaimų kalbos mokykla. Rugsėjo 15 d. įvyko ekskursija maršrutu Vilnius-Trakai-Kaunas-Raižiai-Subartonys-Vilnius, ekskursija, kurios metu konferencijos dalyviai aplankė Trakuose karaimų etnokultūrinį buities muziejų, Alytaus apskrities totorių bendruomenės namus ir mečetę Raižių kaime bei Varėnos rajone, Subartonių kaime neseniai įkurtą totorių etnokultūrinį buities muziejų. Šios ekskursijos metu jie galėjo susipažinti ne tik su totorių ir karaimų kultūriniu palikimu, bet ir pabendrauti su abiejų bendruomenių nariais. Taip pat konferencijos dalyviai, vykę į šią ekskursiją, turėjo galimybę paragauti totorių ir karaimų tradicinių tautinių patiekalų: totoriškų koldūnų, šimtalapio – Raižiuose bei karaimiškų kibinų ir vestuvinio pyrago – Trakuose, patiekalų, kuriuos pagamino šių bendruomenių atstovai.

Akivaizdu, kad LDK totorių palikuonims, gyvenantiems trijose valstybėse (Lietuvoje, Lenkijoje ir Baltarusijoje), o LDK karaimų palikuonims – Lenkijoje ir Kryme, svarbu reguliariai rengti tarptautines konferencijas, kuriose būtų pristatomi įvairių sričių specialistų atlikti nau-

jausių mokslinių tyrimų rezultatai.

Konferencijoje buvo aptarta aktualiausia abiem bendruomenėms problema – kultūrinio ir istorinio paveldo išsaugojimas ir pristatymas plačiajai visuomenei. Susidomėjimas šia tema sparčiai auga. Apie totorius ir karaimus rašo ne tik artimiausių kaimyninių – Baltarusijos, Lenkijos, Rusijos, Ukrainos, bet taip pat ir Anglijos, JAV, Suomijos, Švedijos, Šveicarijos šalių tyrinėtojai. Paskutiniu metu į šias mokslininkų gretas įsiliejo istorikai, etnografai ir filologai iš Turkijos. Konferencijoje apžvelgta ir specialistams bei visuomenei pristatyta, kokie tyrimai yra atlikti per paskutinį dešimtmetį Lietuvoje ir kitose minėtose valstybėse, kurios tyrinėjimų sritys sulaukė daugiausia dėmesio, o kurios dar turi plačią dirvą naujiems tyrinėjimams.

Konferencijoje pastebėta, ir tuo galima pasidžiaugti, jog atsirado jaunų mokslininkų, tyrinėjančių sudėtingiausias rankraštinio totorių palikimo problemas, gvildenančių abiejų bendruomenių, tiek totorių, tiek karaimų, asimiliacijos ir integracijos temas. Tyrinėjami ne tik senieji rankraščiai, bet taipogi katalogizuojami naujai atrastieji Lietuvos totorių rankraščiai, surašyti arabų rašmenimis. Žengta palyginamųjų studijų keliu kaip diachroninių, taip ir sinchroninių tyrinėjimų aspektu. Profesorės T. Bairašauskaitės „Totorių ir karaimų bendruomenės XIX a.: demografiniu aspektu“ ir L. Graczyko „Virtuali Orda. Virtualus Džamiatas. Karaimų ir totorių bendruomenės internetinėje erdvėje“ pranešimuose buvo bandoma patyrinėti totorių ir karaimų bendruomenes kartu. S. Ebubekirovo ir dr. A. Jakubausko tyrinėjimai atvėrė žymių totorių veikėjų kaip antai Mustafos Davidovičiaus ir Olgierdo Kričinskio nežinomus gyvenimo puslapius.

Konferencijos dalyviai Lietuvos totorių etnokūlturiniame buities muziejuje Subartonių kaime (Varėnos raj.). Pirmoji iš kairės sėdi muziejaus vadovė Liusia Gaidukevičienė

Neliko nepanagrinėta nė viena totorių bei karaimų istorinio, kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo pusė. Pradedant nuo seniai žinomo Keturiasdešimt totorių kaimo pavadinimo, kuris iš tikrųjų istoriškai galėjo vadintis ir kitaip (prof. H. Jankovskio pranešimas), ir iki karaimų vaikų kūrybos (N. Zajančkovskajos pranešimas).

Itin sėkmingai praėjusi konferencija, apie ką byloja šilti dalyvių atsiliepimai, nuteikia jos organizatorius optimistiškai, leidžia galvoti apie tolimesnius darbus šioje srityje. Pirmiausia, organizatoriai tikisi rasti galimybę išleisti konferencijos medžiagą. Joje skaitytų pranešimų pagrindu paruošti moksliniai straipsniai įneštų svarų indėlį į turtingų rytietiškos kultūros klodų kryptingą tyrinėjimą. Juk ne kiekviena šio Europos regiono šalis gali pasigirti tokiu palikimu, tokia kultūrine įvairove, kuri yra Lietu-

Konferencijos salėje

voje. Tad reikėtų visa tai saugoti, puoselėti ir neleisti nugrimzti į praeitį. Tik kryptingai tyrinėjant, viešinant, publikuojant tyrimų medžiagą, galima išsaugoti šį Lietuvos paveldą.

Šilti konferencijos dalyvių atsiliepimai liudija, jog šis renginys buvo organizuotas išties sėkmingai. Elektroniniu paštu atsiųsti atsiliepimai ar tiesiog išsakyti padėkos žodžiai verčia tuo patikėti. Štai keletas jų: Baltarusijos valstybinio universiteto docentas, kandidatas į filologijos mokslų daktaro laipsnį Michail Tarelko paskutinę konferencijos dieną, po ekskursijos pasakė, jog ši konferencija buvo labai aukšto lygio, kad nebuvo jokių nesusipratimų ar techninių problemų, o tai jam labai patiko. Helsinkio universiteto profesorius Tapani Harviainen savo elektroniniame laiške, kurį atsiuntė organizatoriams po konferencijos, parašė, jog jam liko malonūs prisiminimai apie konferenciją. Poznanės Adomo Mickevičiaus universiteto doktorantė Mariola Abkowicz taip pat elektroniniame laiške padėkojo „už labai malonų laiką, praleistą Vilniuje“. Labai šiltai apie konferenciją atsiliepė Torūnės Mikalojaus Koperniko universiteto profesorius Czesław Łapicz.

Europai – Lietuvos patirtis

Lučija BARTKIENĖ

Spalio 25 – 26 d. Sibiu mieste (Rumunija) vyko Europos kultūros sostinių universitetų tinklo UNECC kasmetinė konferencija „Miestui ir miestiečiams“. Joje dalyvavo daugelio Europos šalių, JAV atstovai. Lietuvai atstovavo Vilniaus Gedimino technikos universiteto prorektorius profesorius Alfonsas Daniūnas, Mykolo Romerio universiteto dėstytojas dr. Vladimiras Gražulis ir Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ pirmininkė Lučija Bartkienė.

Konferencijos dalyvių pranešimuose ir diskusijose daug dėmesio buvo skirta, kaip išsaugoti per amžius kurtą kultūrinį identitetą, stiprinti centrinės, regioninės bei vietinės valdžios bendradarbiavimą, gerinti kultūros ir multikultūros studijas aukštosiose mokyklose. Didelio susidomėjimo sulaukė Lietuvos atstovų pranešimas „Tautinių bendrijų kultūrinių tradicijų išsaugojimas naujojoje Lietuvos istorijoje“. Pasiremdami Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ pavyzdžiu, pranešėjai parodė, kad ir negausi tautinė grupė turi visas galimybes puoselėti savo kultūrą, kalbą, išsaugoti tradicijas ir papročius. Sibiu karo akademijos profesorius P. Mircea Cosma prašė leidimo panaudoti šio pranešimo duomenis savo dėstomame kurse „Multikultūrinis auklėjimas“.

Sibiu miestas, kuriame vyko konferencija, yra maždaug tokio dydžio kaip mūsų Klaipėda. Jame gyvena apie 200 tūkstančių gyventojų. Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose miesto vardas paminėtas XII amžiuje. Rumunai sudaro 95 proc. gyventojų, likusi dalis – vengrai, vokiečiai, kai kurių kitų tautybių gyventojai. Sibiu nuo seno buvo Europos ir Rytų civilizacijų susikirtimo vieta. Per jį ėjo keliai į Bizantiją, Balkanus ir Centrinę Aziją. Šiais metais Sibiu kartu su Liuksemburgu buvo tituluotas Europos kultūros sostine – 2007. Miesto meras Klausas Johanes pasakojo, kad šia proga miesto renovacijai buvo skirta 100 milijonų eurų. Per dvejus su puse metų Sibiu pasikeitė visapusiškai. Labai pagyvėjo kultūrinis gyvenimas. Buvo įgyvendinta apie vieną tūkstantį įvairių kultūrinių projektų.

Konferencijoje Lietuvai atstovavo (iš kairės) V. Gražulis, L. Bartkienė ir A. Daniūnas.

2009 metais Europos kultūros sostinių universitetų konferenciją planuojama surengti Vilniuje.

Lietuvos totoriai tvarko senąsias savo tautiečių kapines

Aušra ŽVINAKEVIČIŪTĖ

Spalio 12-oji buvo reikšminga diena Alytaus rajone gyvenantiems Lietuvos totoriams. Dvejose Raižių apylinkėse esančiose senosiose totorių kapinėse malda palaiminti jas paženklinę paminkliniai akmenys. Dabar jie žymės jau šešerias šiame krašte esančias senąsias totorių kapines. Pasak šios prasmingos iniciatyvos „kaltininkų", alytiškių brolių Motiejaus ir Simo Jakubauskų, netrukus tai bus padaryta ir kitose. Iš viso Raižių apylinkėse yra 13 totorių kapinių, iš kurių dvejos – veikiančios.

Šviesiems, aktyviems Raižių totoriams seniai rūpėjo deramai pagerbti savo tautiečių amžinojo poilsio vietas. Juolab kad kai kurie senkapiai jau seniai užžėlė žole... Gal būtų pamažu išnykę ir iš žmonių atminties.

Prieš dvejus metus Motiejus Jakubauskas, Rozalija Radlinskaitė ir Alytaus apskrities totorių bendruomenės pirmininkas Ipolitas Makulavičius ėmėsi konkrečios veiklos siekdami pažymėti senkapius. Tikėdamiesi gauti paramą iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, jie parengė projekto paraišką. Deja, entuziastus pasiekė informacija, kad tokiems reikalams lėšų iš struktūrinių fondų neskiriama. Tuomet broliai Motiejus ir Simas nutarė asmeniniu indėliu duoti pradžią tam, kad pagal esamas topografines nuotraukas būtų pastatyti riboženkliai, ženklinantys senųjų kapinių teritoriją. Broliai Jakubauskai tiki, kad paminklinių akmenų pastatymas senosiose kapinėse „duos judesį į priekį".

Iškilmės rytą prasidėjo pamaldomis Raižių mečetėje. Po jų Alytaus apskrities totorių bendruomenės nariai, iškilmingos ceremonijos svečiai patraukė į Beliavščyznos senąsias kapines, kuriose yra dar lankomų kapų.

Totorių bendruomenei svarbaus akto liudininkais tapo į Raižius atvykę Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie LR Vyriausybės Integracijos programų poskyrio vyresnioji specialistė Nadežda Petrauskienė, Alytaus apskrities viršininkas Eugenijus Palavinskas, jo pavaduotoja Ona Balevičiūtė, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Alytaus teritorinio padalinio specialistai, Etninės kultūros globos tarybos prie LR Seimo sekretoriato darbuotojas Arvydas Švirmickas, Raižių totoriai, Butrimonių ir Punios seniūnai Algirdas Jusas ir Gintautas Laukaitis. Neatvyko tik tikrai laukti Alytaus rajono savivaldybės vadovai...

Dr. A.Jakubauskas priminė Lietuvos totorius mūsų žemėje gyvenant jau per 600 metų, o Raižių apylinkėse tikriausiai ne mažiau kaip 500 metų. Išsamiau pasidomėjus paaiškėjo, kad

Motiejus ir Simas Jakubauskai, paminklų pastatymo senosiose totorių kapinėse Raižiuose (Alytaus rajonas) iniciatoriai.

Lietuvoje yra daug totorių senųjų kapinių, apie kurias jau nebėra jokių žinių arba šios labai menkos – tik vienas kitas senolis dar parodytų, kur anksčiau plytėjo kapinės. Dėkodamas už gražią iniciatyvą M. ir S.Jakubauskams, A.Jakubauskas sakė: „Tai iš tiesų dvasinis aktas, atspindintis pasiaukojimą savo tautai. Šis darbas labai reikalingas ir reikšmingas. Ačiū jums, gerbiamieji, už jūsų didelę širdį. Galbūt valstybė ar privatūs asmenys pratęs šią gerą iniciatyvą ir kitose Lietuvos vietovėse. Norėčiau paprašyti savivaldos institucijų atstovų atkreipti dėmesį, kad šalia, Alytaus rajone, gyvena ir totorių bendruomenė – to-

kie pat Lietuvos piliečiai, mokesčių mokėtojai, kaip ir visi kiti. Galbūt Alytaus rajono savivaldybė galėtų pagalvoti, kaip pasirūpinti totorių kapinėmis. Reikėtų paskirti kapinių prižiūrėtojus, kaip ir priklauso."

Kultūros paveldo departamento Alytaus teritorinio padalinio vedėjas Vytautas Kolesnikovas sakė, jog jam rūpi, kad su derama pagarba būtų žiūrima į įvairių tautų atstovų kapines. Tačiau, paveldosaugininko nuomone, totorių bendruomenė, daug šimtmečių gyvenanti petys į petį su lietuvių tauta, yra viena iš labiausiai nusipelniusių pagarbos, geranoriškesnio požiūrio į jos rūpesčius, lūkesčius, norus. Pasak V.Kolesnikovo, visos Alytaus rajone esančios senosios totorių kapinės saugomos kaip kultūros paveldo objektai ir „šitiems reikalams turėtų būti skiriama gerokai daugiau pinigų. Pavyzdžiui, kultūros paveldui per metus skiriama apie 18 milijonų, o vadinamajai pasaulinei žemdirbių šventei Kaune skirta apie 22 milijonai – kelioms dienoms".

„Priimkite mūsų atvykimą kaip Lietuvos vykdomosios valdžios vienos iš institucijų pagarbos ženklą jūsų tautos daliai, kuri savo gyvenimą susiejo su mūsų valstybės bendra istorija, kaip pagarbą už jūsų bendruomenės aiškią poziciją per visą Lietuvos valstybingumo raidą, kaip pagarbą jūsų tradicijoms", – sakė apskrities viršininkas E.Palavinskas.

Iškilmingoje ceremonijoje dalyvavęs Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas ir vienose, ir kitose kapinėse pakvietė tautiečius pastatytus paminklinius akmenis palaiminti bendra malda, perskaitė ištrauką iš Korano.

I.Makulavičius, priminęs, kad senųjų kapinių teritorijos šienavimo, priežiūros problemos sovietmečiu kaip ir nebūta, dar kartą kreipėsi į vietos valdžios atstovus, kviesdamas nebūti abejingus totorių tautos atminimo vietoms, prisidėti prie bendro tikslo, rasti galimybių deramai tvarkyti senkapių teritoriją, nutiesti kelius prie dar veikiančių kapinių. Ponas Ipolitas turėjo priekaištų ir paveldosaugininkams – kad iki šiol tinkamai nepaženklintos senųjų kapinių teritorijos. Šie tvirtino, jog ši problema jau pradėta spręsti. ■

Pagerbti Lietuvoje žuvę vokiečių kariai

Lapkričio 18 d. buvo pagerbti per Pirmąjį ir Antrąjį pasaulinius karus Lietuvoje žuvę vokiečių kariai. Vilniuje, karių kapinėse Vingio parke ir Antakalnio kapinėse, buvo surengtos Vokietijos tautinės Gedulo dienos minėjimo ceremonijos. Jose dalyvavo Vokietijos ambasadorius Lietuvoje Volteris Heinsbergas, Krašto apsaugos ministerijos valstybės sekretorė Jūratė Raguckienė, Lietuvos vokiečių bendruomenės, Lietuvos – Vokietijos kultūros draugijos atstovai, Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kariai.

Vokiečių karių kapinėse Vingio parke kalbėjo Vokietijos ambasadorius Lietuvoje Volteris Heinsbergas

Karių kapinėse Vingio parke buvo padėti vainikai prie paminklo Antrajame pasauliniame kare žuvusiems kariams. Vėliau Antakalnio kapinėse pagerbtas Pirmojo pasaulinio karo aukų bei Lietuvos laisvės gynėjų atminimas. Manoma, kad Lietuvoje palaidota apie dvidešimt tūkstančių Antrajame pasauliniame kare žuvusių vokiečių karių. Apie tai, kiek žuvo ir buvo čia palaidota Pirmojo pasaulinio karo aukų, tikslių duomenų nėra.

„Tą dieną Europos šalių gyventojai pagerbia karių, žuvusių Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų metais, atminimą, - sakė Lietuvos vokiečių bendruomenės pirmininkas Ervinas Peteraitis. – Jau keleri metai ir Lietuvoje įsigali ši graži tradicija".

Lietuvoje yra restauruotos ir pašventintos Pirmojo pasaulinio karo vokiečių karių kapinės Klaipėdoje, Tauragėje, Kudirkos Naumiestyje, Kaune, Vilniuje, Šiauliuose. ■

Vilniuje duris atvėrė Žydų kultūros ir informacijos centras

Rugsėjo 24 d. Vilniuje duris atvėrė naujas Žydų kultūros ir informacijos centras (ŽKIC).

Centras įkurtas pagal išlikusius archeologinių bei istorinių tyrimų duomenis naujai atstatytų pastatų komplekse senamiestyje, Mėsinių, Dysnos ir Ašmenos gatvių sankirtoje.

Centro atidaryme dalyvavo aukšti valstybės pareigūnai, užsienio valstybių ambasadoriai. Į iškilmes atvyko Izraelio ambasadorius Lietuvoje Chen Ivri, Tel Avivo – Jaffo miesto pirmasis vicemeras Nathanas Wollochas su žmona, Vilniaus miesto meras Juozas Imbrasas, Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkas Simonas Alperavičius.

Atidarymo iškilmės prasidėjo priešais ŽKIC, kur architektė Aušra Gvildienė pristatė šio kvartalo istoriografinę vaizdinę medžiagą ir kvartalo maketą. Susirinkusiems koncertavo kamerinis choras „Jauna muzika".

Vakare šventė persikėlė į Vilniaus rotušę. Čia svečiams buvo pristatyta ikikarinį Vilniaus žydų gyvenimą atspindinti fotografijų paroda, filmuoti kadrai. Taip pat buvo galima susipažinti su architektės iš Izraelio Tsile Zak parengtu projektu – maketu, kuris 1990 metais Kultūros ministerijos ir Lietuvos žydų bendruomenės surengtame buvusios Didžiosios Vilniaus Sinagogos memorialo sukūrimo tarptautiniame konkurse laimėjo pirmąją vietą.

Jono Rumšos nuotr.

DELFI naujienų portalas rusų kalba

Lapkričio 5 d. pradėjo darbą DELFI naujienų portalas rusų kalba http://ru.delfi.lt/. Šiam portalui įsteigta atskira redakcija. Tokius portalus DELFI seniai turi Latvijoje ir Estijoje. Lietuvoje ketinama panaudoti jų patirtį. Naujajame portale kasdien talpinama po keliasdešimt naujienų bei komentarų rusų kalba. Tai nėra tiesioginis lietuviškojo DELFI atspindys, rusiško portalo redakcija publikuoja savo naujienas bei apžvalgas.

„Lietuvoje nebuvo kokybiškos žiniasklaidos rusų kalba internete. Nuolat sulaukdavome klausimų, kada paleisime portalą rusų kalba. Manome, kad jis sudomins ne tik Lietuvos rusus, bet ir lenkus, taip pat kitą auditoriją, kuriai rusų kalba paprasčiau skaityti nei lietuviškai, - atidarant portalą sakė UAB DELFI direktorė Jurga Eivaitė.

Tikimasi, jog portalas sulauks skaitytojų ir iš Rusijos, Baltarusijos bei Ukrainos.

„Tai, kad latvių ir estų rusiški portalai pernai buvo apdovanoti kaip geriausi portalai rusų kalba ne Rusijos teritorijoje, mus taip pat įkvepia", - sakė J. Eivaitė.

DELFI naujienų portalo rusų kalba redakcijai vadovaus žurnalistas Olegas Jerofejevas. Prieš tai jis dirbo „Radio 7", „Radio Znad Wilii", Lietuvos radijuje ir televizijoje.

„Šitas ilgai lauktas projektas – didelė garbė ir iššūkis mums. Tai yra vienintelis tokio masto kanalas Lietuvoje. Neapsiribosime informacija apie Lietuvą, turėsime specialių reportažų iš kaimyninių šalių", - kalbėjo O. Jerofejevas, – „Žiniasklaidos rusų kalba Lietuvoje vis mažėja. Be to, rusiškame DELFI skaitytojai galės nevaržomi išreikšti savo nuomonę, toks poreikis tikrai jaučiamas".

Daugiakultūrinė aplinka ir švietimas

Lapkričio 29 – 30 d. Vilniuje vyko tarptautinė konferencija „Švietimas daugiakultūrinėje aplinkoje – Europos dimensija“.

Konferencijoje dalyvavo svečiai iš Lenkijos, Latvijos, Estijos, užsienio šalių ambasadų Lietuvoje atstovai, Vilniaus apskrities mokyklų vadovai. Jie aptarė Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos valstybių švietimo daugiakalbėje aplinkoje patirtį ir parengė išvadas dėl jo modelio tobulinimo.

Kreipdamasis į konferencijos dalyvius, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinis direktorius Antanas Petrauskas pabrėžė, kad tautinė ir kalbinė įvairovė yra Europos kultūrinio gyvenimo pagrindas. Kiekviena šalis ieško būdų, kaip puoselėti mažumų kalbas ir kultūrą, padėti asmenims, priskiriantiems save tautinėms mažumoms, sėkmingai integruotis į visuomenės gyvenimą. Labai svarbi vieta čia tenka švietimui.

Konferencijos dalyviams buvo pristatyti mūsų šalies teisiniai dokumentai, kuriuose yra suformuluoti tautinių mažumų švietimo principai. Taip pat buvo pristatytos Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos priemonės, skirtos puoselėti tautinių bendrijų mokyklas, sudaryti sąlygas geresnei mokinių saviraiškai, kitataučiams geriau išmokti valstybinę kalbą.

Numatoma kompensuoti išlaidas platesniems mokymo planams įgyvendinti, vadovėlių leidybai ir mokymo priemonėms įsigyti, pedagogų kvalifikacijai tobulinti, papildomai padidinti mokinio krepšelį dešimčia procentų. Bus padidintos lėšos darbo užmokesčiui, pagalbai, valdymui ir kt.

Šiuo metu Lietuvoje yra 63 mokyklos lenkų mokomąja kalba, 41 – rusų, 1 – baltarusių, 1 – žydų ir 1 – vokiečių. Penkiasdešimt trijose mišriose mokyklose mokoma skirtingomis mokomosiomis kalbomis.

Tarptautinę konferenciją „Švietimas daugiakultūrinėje aplinkoje – Europos dimensija“ surengė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Švietimo ir mokslo ministerija bei Vilniaus apskrities viršininko administracija. ■

Atidengtas paminklas Danieliui Dolskiui

Odeta KAUNAITĖ

Lapkričio 11 d. Kauno miesto centre, prie „Metropolio“ restorano atidengtas paminklas Lietuvos estrados pradininkui dainininkui Danieliui Dolskiui (1891-1931).

Bronzinę 1,75 m aukščio skulptūrą sukūrė skulptorius Romas Kvintas.

D. Dolskio atminimo įamžinimo iniciatoriai - dainininkas Vytautas Kernagis, aktorius Rimas Bagdzevičius, dainininkės Janina Miščiukaitė ir Irena Starošaitė.

Paminklo statybai 100 tūkstančių litų skyrė Lietuvos autorių teisių gynimo asociacija.

Tik trejus metus, nuo 1929 metų iki 1931 metų, laikinosios sostinės „Metropolito“ ir „Versalio“ restoranuose koncertavęs D. Dolskis savo šlagerius atlikdavo lietuvių kalba ir buvo pats populiariausias Kauno artistas. Labiausiai publikos mėgstami šlageriai - „Širdele

mano“, „Onyte, einam su manim pašokti“, „Žengia pulkas linksmai“.

Būsimasis dainininkas gimė Vilniuje, komersanto šeimoje. Sankt-Peteburge studijavo teisę, o vėliau šiame mieste ėmė koncertuoti. Po 1917 metų Vasario revoliucijos Rusijoje apsigyveno Berlyne, vedė rusų rašytojo Antono Čechovo giminaitę. Vėliau persikėlė gyventi į Lietuvą. Palaidotas Kaune, Žaliakalnyje, netoli Radvilėnų plento esančiose senosiose žydų kapinėse. D. Dolskio laidotuvėse dalyvavo garsusis operos tenoras Kipras Petrauskas. Po Antrojo pasaulinio karo D. Dolskio kapas buvo užmirštas. Atsitiktinai aptiktas prieš kelerius metus.

Be šios skulptūros, skulptoriaus Romo Kvinto paminklai prancūzų rašytojui Romenui Gari ir gydytojui humanistui Cemachui Šabadui šiemet atidengti Vilniuje. ■

Buvusioje kavinėje įsikurs tautinės bendrijos

Aušra PILAITIENĖ

Tautinių bendrijų kultūros centras įsikurs vienoje gražiausių Klaipėdos vietų – Skulptūrų parke.

Uostamiestyje gyvenantiems kitataučiams perduodama buvusi populiari kavinė „Metų laikai“, kurią balandį nuniokojo gaisras.

Apie Tautinių bendrijų centro įkūrimą Klaipėdoje kalbama jau ketverius metus. Iš pradžių ketinta jį steigti kartu su Tautinių mažumų ir išeivijos departamentu, vėliau pasiūlyta pačiai Klaipėdos savivaldybei kurti biudžetinę įstaigą.

Iš 200 tūkstančių uostamiesčio gyventojų daugiau kaip ketvirtadalį sudaro kitataučiai.

Mieste veikia dvidešimt tautinių mažumų organizacijų. Žydų ir vokiečių bendruomenės turi savo patalpas, dar keturios naudojasi nedidelėmis patalpomis pagal panaudos sutartį.

Įsteigus naują kultūros centrą visos tautinės bendrijos įgytų vienodas sąlygas puoselėti savo kultūrą, tradicijas, rengti tautines šventes, parodas. Pastate veiktų informacinis centras, biblioteka, sekmadieninės mokyklėlės, valstybinės kalbos kursai.

Manoma, kad apdegusio pastato remontui reikėtų maždaug 800 tūkst. litų.

Kasmet išlaikyti kultūros centrą tektų skirti apie 200 tūkst. litų.

Klaipėdos savivaldybės administracijai pavesta kitų metų biudžete numatyti lėšų pastato renovavimo projektui ir rekonstrukcijai.

Dalį pinigų tikimasi gauti iš Tautinių mažumų ir išeivijos departamento.

Dėl šio sprendimo ilgai diskutavo miesto tarybos nariai, prireikė net vardinio balsavimo. Idėjai nepritarė devyni opozicijos atstovai.

Kavinę „Metų laikai“ nuspręsta perduoti uostamiesčio tautinėms bendrijoms
A. Pilaitienės nuotr.

Jų nuomone, tokioje gražioje vietoje stovintis pastatas turėtų būti skirtas visiems miestiečiams, o ne mažai jų daliai.

Tautinių bendrijų kultūrinės įstaigos veikia Vilniuje, Kaune, Alytuje ir Visagine. ■

Rašinių konkursas „Mano draugas romas (čigonas)“

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kartu su Švietimo ir mokslo ministerija paskelbė Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų ir neformaliojo ugdymo įstaigų mokinių rašinių konkursą „Mano draugas romas (čigonas)“.

Konkurso tikslas – skatinti mokinius pažinti kitų tautų kultūras, gyvenimo būdą, papročius, tradicijas, ugdyti toleranciją ir supratimą joms bei atskleisti mokinių kūrybinius ir raiškos gebėjimus.

Konkurse galėjo dalyvauti 10 – 16 metų mokiniai.

Geriausių rašinių autoriai bus apdovanoti prizais ir diplomais, jų darbai bus skelbiami Departamento arba Švietimo ir mokslo ministerijos interneto svetainėse www.tmid.lt, www.smm.lt

Kitame Biuletenio numeryje pranešime apie šio konkurso rezultatus. ■

I Pasaulio totorių mokslininkų forumas

Jonas RIDZVANAVIČIUS

Rugsėjo 19 – 21 d. Kazanėje įvyko I Pasaulio totorių mokslininkų forumas. Į Tatarstano Respublikos sostinę mokslininkus – totorius pakvietė Pasaulinis totorių kongresas bei Tatarstano Mokslų Akademija. Renginyje dalyvavo apie 250 dalyvių iš 15 šalių bei tiek pat iš Tatarstano ir aplinkinių regionų. Lietuvos totorių bendruomenės akademinei visuomenei jame atstovavo dr. Adas Jakubauskas, dr. doc. Jonas Ridzvanavičius, dr. doc. Galina Miškinienė ir dr. Galimas Sitdykovas.

Forumo atidaryme kalbėjo Tatarstano Respublikos Valstybės Tarybos pirmininkas Farit Muchametšin, kuris pasveikino renginio dalyvius savo, Tatarstano Respublikos Prezidento Mentimiro Šaimijevo bei Vyriausybės vardu. Jis pabrėžė, kad mokslininkams tenka didelė atsakomybė dėl totorių tautos išsaugojimo bei pasidžiaugė, kad į forumą atvyko plačiai žinomi pasaulyje mokslininkai: Roaldas Sagdejevas, Rašidas Siuniajevas, Nadiras Davletas bei kiti.

Forumo dalyviai išklausė plenarinius pranešimus, po to išsiskirstė dirbti į dvi sekcijas: humanitarinių ir technikos mokslų. Sekcijose įvyko labai vaisingos diskusijos, perskaityti įdomūs pranešimai bei pasikeista nuomonėmis aktualiomis mokslo pasaulyje temomis. Humanitarinių mokslų sekcijos darbas vyko totorių kalba. Joje daugiausia kalbėta apie totorių tautos išlikimo galimybes bei kalbos išsaugojimą. Labai įdomi buvo ir technikos mokslų sekcijos darbotvarkė.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas išrinktas Koordinacinės tarybos nariu prie Tatarstano Respublikos Mokslų Akademijos.

Forumui pasibaigus priimta rezoliucija. Susitikimo dalyviai nusprendė įkurti duomenų banką, kuriame būtų kaupiama ir sisteminama informacija apie totorius mokslininkus, mokslo šakas, kuriose jie dirba bei jų pasiekimus. Prie Tatarstano Respublikos Mokslų Akademijos nuspręsta įkurti pastoviai veikiantį organą. Iš 11 asmenų buvo sudaryta Koordinacinė Taryba, į kurią išrinktas ir Lietuvos atstovas – humanitarinių mokslų daktaras Adas Jakubauskas.

II totorių mokslininkų forumas turėtų būti sukviestas po ketverių metų.

Pagerbtos žydų genocido aukos

Šiemet, kaip ir kasmet, rugsėjo 23 d. Lietuvoje buvo pagerbtos žydų genocido aukos. Aukų pagerbimo ceremonija rengiama Aukštųjų Panerių memoriale. Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos kariai prie paminklo Holokausto aukoms atminti padėjo vainikus nuo Prezidento, Seimo Pirmininko, Ministro Pirmininko.

Antrojo pasaulinio karo metais šioje vietoje buvo šaudomi Vilniaus žydai. Lietuvoje, nepaisant teroro, buvo išgelbėta tūkstančiai žydų, o 630 lietuvių gelbėtojų, mirtino pavojaus akivaizdoje drąsiai gynę tiesą, žmogiškumą ir orumą, Izraelio valstybės pripažinti pasaulio tautų teisuoliais.

Sekmadienio popietę sostinėje, Rūdininkų gatvės skvere, mokiniai surengė pilietinę akciją „Likimo ranka“.

Tolerancijos diena Kaune pažymėta moksline konferencija

Inga ZINKEVIČIŪTĖ
Kauno įvairių tautų kultūrų centro projektų vadovė

Lapkričio 16 d. Kauno įvairių tautų kultūrų centras kartu su Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedra ir Kultūros tyrimų centru Kaune surengė mokslinę konferenciją „Tautinės mažumos Lietuvoje: dialogo paieškos“. Konferenciją parėmė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija ir Kauno miesto savivaldybė.

Renginys, kuriuo siekta atkreipti visuomenės dėmesį į kultūrų sąveikas, tautinę toleranciją ir tarpkultūrinio dialogo apraiškas Lietuvoje, skirtas Tarptautinei tolerancijos dienai pažymėti. Ši diena, kaip žinoma, pasaulyje minima nuo 1995 m. UNESCO sprendimu.

Vytauto Didžiojo universiteto Tomo Akviniečio auloje vykusios konferencijos dalyvius sveikino daug garbių svečių.

Kauno miesto savivaldybės Administracijos direktorius Vygantas Gudėnas perdavė Kauno miesto mero Andriaus Kupčinsko sveikinimą. „Esame atviri visiems geros valios žmonėms, kurie nori gyventi, dirbti ir mokytis Kauno mieste. Suprantu, kad šiuo metu mums labai svarbi yra Kauno įvairių tautų kultūrų centro veikla“, - teigė meras.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus pavaduotojas Stanislav Vidtmann įvertino tam tikrų nuostatų ir suformuoto požiūrio į tautines mažumas svarbą. Konferencijos dalyviams jis pristatė Lietuvoje naujai įsteigtą nominaciją „Už tautinę toleranciją“, kuri prisidės prie efektyvesnio etninių grupių dialogo.

Vytauto Didžiojo universiteto prorektorius habil. dr. Juozas Augutis pabrėžė diskusijų, dialogo ir abipusio supratimo svarbą.

Konferencijoje savo tyrinėjimais dalinosi istorikai, politologai, muzikologai, menotyrininkai. Pranešimus skaitė Vytauto Didžiojo, Vilniaus universitetų, Lietuvos istorijos instituto, kitų institucijų mokslininkai, Torūnės M. Koperniko universiteto (Lenkija) istorijos doktorantas T. Blaszczak.

Konferencijos dalyviai diskutavo apie bendroje valstybėje gyvenančių tautų tarpusavio ryšius, veiklą ir bendradarbiavimo rezultatus: multikultūrinę istoriją, bendrą istorinį paveldą, skirtingų tautų tradicijų samplaiką mene. Mokslininkai nagrinėjo tautinių mažumų integraciją į visuomenę ir jų visuomeninio aktyvumo apraiškas: kultūrinę, socialinę, politinę veiklą, paliekančią tam tikrą indėlį valstybės gyvenime; fiksavo įtampą ir konfliktus, kylančius tarp vienoje valstybėje gyvenančių tautų bei pateikė tautinių mažumų integracijos pavyzdžių užsienio valstybėse.

Konferencijoje skaityti pranešimai bus publikuojami Vytauto Didžiojo universiteto leidinyje „Darbai ir dienos” bei Tautinių mažumų ir išeivijos departamento informa-ciniame biuletenyje. ■

Vilniaus geto afišos

Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus pateikė unikalią šešiolikos autentiškų, saugomų muziejaus fonduose Vilniaus geto afišų kolekciją.

Baigiantis 1944 metų vasarai, po Vilniaus miesto išlaisvinimo nuo nacių, grupė sugrįžusių į gimtinę partizanų, buvusių geto kalinių, žydų kvartalo griuvėsiuose, įvairiose slėptuvėse, makulatūros kalnuose prie popieriaus perdirbimo fabriko surado, atrinko ir išgelbėjo nuo sunaikinimo daugybę vertingų geto laikotarpio dokumentų – tarp jų daugiau kaip 200 geto afišų. Suplėšytos, suniokotos – jos Vilniaus geto kultūrinio ir dvasinio gyvenimo metraštis. Jos lyg veidrodis atspindi pilną kontrastų – žiaurumo ir gėrio, nevilties ir ištvermės, egoizmo ir pasiaukojimo – tragišką, uždarą geto pasaulį.

Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus tyrinėtojų Jevgenijos Biber, Rochos Kostanian ir Juditos Rozinos parengtas Vilniaus geto afišų albumas – katalogas supažindina su žydų kultūriniu gyvenimu – moraliniu atsaku į smurtą ir visuotinį tautos naikinimą – Vilniaus gete. Albume-kataloge pateikiamas išsamus Vilniaus geto afišų, saugomų Lietuvos valstybės centriniame archyve ir Valstybiniame Vilniaus Gaono žydų muziejuje, suvestinis sąrašas. Skyriuje „Žmonės iš afišų“ pasakojama apie žmonių, geto kultūrinio gyvenimo dalyvių, veiklą ir likimus. ■

Nacionalinės integracijos tikslas nėra tautinių skirtumų panaikinimas ir kitų tautybių Lietuvos piliečių sulietuvinimas etnine prasme. Tai naujos kokybės sukūrimas, kokybės, kurios atsiradimas leistų tiek lietuviams, tiek kitų tautybių Lietuvos piliečiams pasijausti lygiaverčiais valstybės šeimininkais ne tik formaliąja prasme.

Imantas MELIANAS

Nacionalinė integracija. Kas tai?

Dažnai girdime kalbas apie tai, kad valstybė turėtų skirti daugiau dėmesio visaverčiam Lietuvos tautinių mažumų integravimui į mūsų šalies visuomeninį, politinį, kultūrinį, socialinį ir ekonominį gyvenimą. Ne ką rečiau tenka išgirsti ir kitą nuomonę: „Nereikia mūsų niekur integruoti, mes jau ir taip esame integravęsi“. Iš tikrųjų – absoliuti dauguma Lietuvos tautinių mažumų atstovų yra Lietuvos piliečiai (skirtingai negu, pavyzdžiui, Latvijoje), veikia gausybė įvairiausių tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijų ir kelios politinės partijos (kurių gretas, kaip atrodo, greitai papildys nauja kelių „tautine mažuma“ apsiskelbusių žemaičių partija). Taip pat veikia valdiškos ir privačios tautinių mažumų mokyklos bei kultūros įstaigos, ir apskritai kitų tautybių Lietuvos gyventojai, kaip atrodo, neturi kažkokių ypatingų problemų (nebent romai, bet ir jų atžvilgiu numatytas ir jau realizuojamas konkrečių vyriausybės finansuojamų veiksmų planas).

Visgi tikrovė nėra tokia „rožinė“. Pradėkime nuo tų pačių visuomenių organizacijų, kurios kartais pretenduoja atstovauti savo etninėms grupėms. Išskyrus retus atvejus, joms priklauso tik nežymi dalis atitinkamos tautybės asmenų, gyvenančių Lietuvoje. Bet kažin ar tai reikėtų vertinti kaip negerovę, greičiau priešingai – visų šalies piliečių išskirstymas į atskiras formalizuotas etniniu pagrindu sudarytas bendruomenes privestų prie visiškos Lietuvos visuomenės fragmentacijos, o mišriai gyvenamose vietovėse padidintų tarpetninės įtampos galimybę. Tiesiog kai kurių organizacijų lyderiams reikia susitaikyti su tuo, kad jie yra įgalioti atstovauti ne visiems Lietuvoje gyvenantiems savo tautiečiams, o tik savo organizacijos nariams.

Panaši ir tautinių mažumų politinių partijų situacija. Sociologinės apklausos ir buvusių rinkimų rezultatai rodo, kad tik mažesnė dalis tautinių mažumų atstovų yra linkusi balsuoti už „savas“ tautines partijas, ir tai visiškai suprantama. Juk didžioji dalis socialinių, ekonominių, aplinkos apsaugos ir kitokių problemų yra vienodai aktuali visiems Lietuvos žmonėms, nepriklausomai nuo jų deklaruojamos tautybės. Nėra ir būti negali atskirų rusiškų žemės ūkio, gudiškų sveikatos apsaugos ar totoriškų administracinės reformos „problemų“.

Bet dėl „jokių problemų nebuvimo“ apskritai nebūčiau toks užtikrintas. Mokslininkų atliktos apklausos rodo, jog nežiūrint to, kad išsivadavusi nuo okupantų priespaudos Lietuva įstojo į labiausiai autoritetingas tarptautines organizacijas – NATO ir Europos Sąjungą, ir to, kad jos BVP jau kelinti metai auga rekordiniais tempais, kažkas mūsų visuomenėje vis dar „ne taip“. Turiu omenyje Nepriklausomybės metais išaugusią netoleranciją tam tikroms tautinių mažumų grupėms – pirmiausia romams (čigonams), žydams ir tiems, kurie apklausose būna įvardinti „musulmonais“ arba „pabėgėliais“ – t.y. čečėnams. Paminėtina ir tai, kad kitų tautų atstovai dažniau už etninius lietuvius susiduria su tam tikrais sunkumais darbo rinkoje.

Žinoma, galima pasakyti, jog tai yra pirmiausia pačios Lietuvos valstybės ir jos specializuotų valdžios institucijų – Seimo Žmogaus teisių komiteto bei Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, taip pat didžiausios šalies etninės grupės – lietuvių (jos intelektualų) - rūpestis. Gal ir taip, bet kiekviena lazda paprastai turi du galus.

Bendras kontekstas – akivaizdus. Kaip ir daugelio kitų pokomunistinių Vidurio ir Rytų Europos šalių, Lietuvos visuomenė vis dar pergyvena skausmingą transformacijų metą. Daugiau ar mažiau tai pasakytina apie visas, tarp jų ir tautinių mažumų, šalies gyventojų grupes. Maža to, galima teigti, kad ir patys lietuviai, nominaliai būdami valstybės „tituliniu etnosu“, savo daugumoje dar nėra atsikratę vadinamojo „mažumos sindromo“, primesto jiems per ilgus okupacijos dešimtmečius. Iš čia ir ta kartais stebima nesveika „konkurencija“ su kitomis Lietuvos etninėmis grupėmis, „konkurencija“, kurią normaliomis sąlygomis turėtų pakeisti rūpinimasis mūsų bendros tėvynės kitų tautybių piliečių specifinėmis problemomis. Nieko keisto, kad panašių etnopsichologinių barjerų įveikimas reikalauja dar daugiau pastangų iš tautinių mažumų atstovų pusės. Anksčiau ar vėliau šias

pastangas turėtų vainikuoti tai, kas vadinama nacionaline integracija. Nacionalinė – nereiškia tautinė, nes tauta (etnosas) yra visuma tos pačios tautybės asmenų, nepriklausomai nuo jų pilietybės, o nacija (kartais dar vadinama pilietine arba politine tauta) – visuma tam tikros valstybės piliečių, nepriklausomai nuo jų tautybės. Nacionalinės integracijos tikslas nėra tautinių skirtumų panaikinimas ir kitų tautybių Lietuvos piliečių sulietuvinimas etnine prasme. Tai naujos kokybės sukūrimas, kokybės, kurios atsiradimas leistų tiek lietuviams, tiek kitų tautybių Lietuvos piliečiams pasijausti lygiaverčiais valstybės šeimininkais ne tik formaliąja prasme. Žinoma, galima sakyti, kad ir dabar bendra pilietybė sulygino mus teisių ir pareigų atžvilgiu, bet ar visada pavyksta įveikti tam tikrą psichologinį barjerą, kartais jaučiamą santykiuose tarp skirtingų etninių grupių atstovų? Taigi kokios objektyvios ir subjektyvios kliūtys trukdo Lietuvos etninių grupių (šiuo atveju tautinių mažumų) nacionalinei integracijai? Pabandykime jas įvardinti.

Pirmiausia – tai vadinamasis buitinis nacionalizmas, vis dar būdingas nemažai daliai kaip pačių lietuvių, taip ir kitų tautybių Lietuvos gyventojų. Turbūt dažnam yra tekę girdėti išvedžiojimų, kad, skirtingai negu kitataučiams, Lietuva lietuviams yra vienintelė vieta pasaulyje, kurioje jie jaučiasi esantys namie. Tokiems paprastai atsakau: ir Lietuvos lenkams, ir Lietuvos totoriams, ir visiems kitiems Lietuvos piliečiams – taip pat. Ypač blogai, jei tautinės nesantaikos apraiškoms skleisti panaudojamos žiniasklaidos priemonės, tokiu būdu reprodukuojant etninius prietarus erdvėje ir laike. Tokiais atvejais svarbiausia – nepasiduoti sąmoningai ar (dažniausiai) nesąmoningai provokacijai, neatsakyti tuo pačiu.

Antra – tų pačių etnocentristinių stereotipų recidyvai politinėje praktikoje. Tai ypač pavojinga ir todėl netoleruotina, nes tokiais atvejais etninė diskriminacija bandoma vykdyti Lietuvos valstybės vardu. Visi prisimename nelemtąjį Pilietybės įstatymą, priklausomai nuo tautybės numačiusį asmenims nevienodas teises išlaikyti Lietuvos pilietybę po kitos valstybės pilietybės įgijimo. Tokiais atvejais būtina išnaudoti visus teisėtus svertus teisingumui atstatyti. Pirmiausia – Lietuvoje, ir tik po to, jei to nepakanka – tarptautinėse institucijose. Blogiausias variantas – ieškoti teisingumo vadinamosiose „motininėse“ valstybėse, nes tai tik paskatins konfliktinės situacijos eskalavimą. Ta prasme negalima pateisinti praktikos, kai Lietuvos tautinių mažumų padėties reguliavimas yra įtraukiamas į tarpvalstybinius susitarimus su atitinkamomis „motininėmis“ valstybėmis, nes tokiu būdu Lietuvos valstybė tarsi prisipažįsta, jog ji nėra pajėgi savarankiškai garantuoti kitų tautybių savo piliečių teisių.

Trečia – tai nevienodos tam tikrų grupių galimybės darbo rinkoje, kas paprastai yra susiję su nepakankamu valstybinės kalbos mokėjimu. Šiuo atveju tenka pastebėti, kad ši aplinkybė yra objektyvaus pobūdžio, o pati problema palaipsniui sprendžiama. Vis didesnis skaičius kitų tautybių Lietuvos gyventojų išmoksta lietuviškai, o nemokantys valstybinės kalbos sulaukia pensinio amžiaus.

Ketvirta – tai „istorinio“ ir „ideologinio“ pobūdžio psichologinės problemos ir jų pagrindu susiformavę mentaliteto ypatumai. Nemažai kitų tautybių Lietuvos gyventojų yra gimę, augę ir susiformavę kaip asmenybės tais laikais, kai de facto Lietuva (arba tam tikri jos regionai) buvo kitų valstybių dalimi. Tai sukuria tam tikrą psichologinį diskomfortą, nes jiems sunku susitaikyti su tuo, kad jie, gimę kaip tautinės daugumos atstovai „savo“ valstybėje ir niekur iš jos neišvykę, „staiga“ tapo čia tautinių mažumų atstovais. Tai būtina turėti omenyje, formuojant Lietuvos valstybės etninę politiką.

Penkta – tai sąmoningai destruktyvi kitų (nebūtinai „motininių“) valstybių politika Lietuvos tautinių mažumų atžvilgiu. Jos tikslas – visomis įmanomomis priemonėmis trukdyti Lietuvos etninių grupių nacionalinei integracijai, bandant įteigti, kad tik ši užsienio valstybė yra tikras vienos arba kitos tautybės Lietuvos gyventojų teisių apsaugos garantas. Tokiu būdu yra ugdomas šių grupių lojalumas ne savo gyvenamai šaliai, o minėtai užsienio valstybei. Deja, dažnai terpę tokioms spekuliacijoms sukuria Lietuvos valstybės institucijų neveiklumas arba problemos esmės nesuvokimas, taip pat pirmame ir antrame punktuose išvardintos priežastys.

Dar vienas, iš esmės subjektyvus veiksnys yra tai, kad kaip tarp lietuvių, taip tarp ir kitų tautybių Lietuvos gyventojų yra „veikėjų“, kuriems tikrų ir menamų skriaudų savo etninei grupei paieškos ir jų garsinimas yra tapę savotiška „profesija“. Paprastai tokiems asmenims (ir jų grupėms), kurie veikia ne tik žiniasklaidoje ir nevyriausybinėse bei politinėse organizacijose, bet ir valstybinėse arba municipalinėse institucijose, visai nerūpi galimybės išspręsti egzistuojančias problemas, nes tokiu atveju jie liktų „be darbo“. Tokiu būdu jie nepadeda spręsti realių klausimų, bet faktiškai prisideda prie tautinės nesantaikos eskalavimo. Kartais tai būna susiję su penktame punkte paminėtu faktoriumi.

Konkrečių problemų ir jų pagrindinių priežąsčių įvardijimas – tai tik pirmas žingsnis, siekiant jų realaus sprendimo. Bet, nežengus šio žingnio, rizikuojame pasiklysti tarp trijų pušų. Todėl apie visą tai reikia kalbėti atvirai, nevengiant „nepatogių“ temų ir aštrių kampų. Juk tai nėra kažkokios iš principo neišsprendžiamos problemos. Reikia tik geros valios ir atitinkamų kvalifikacijų.

Laikraščio „Russkaja pravda“ redaktorius nuteistas už straipsnius prieš tautines mažumas

Maskvos miesto Ziuzino rajono teismas (Rusijos Federacija) pripažino laikraščio „Russkaja pravda“ vyriausiąjį redaktorių kaltu „įvykdžius veikas, nukreiptas kurstyti neapykantą, o taip pat žeminti žmogaus ar grupės asmenų orumą dėl tautybės požymių ir pažiūros į religiją“. Rusijos internetinis laikraštis „Gazeta.ru“, remdamasis Maskvos miesto prokuratūros spaudos tarnybos pranešimu, informavo, kad 30 metų Aleksandras Aratovas pagal Baudžiamojo kodekso 282 straipsnio 2 dalies „b“ punktą nuteistas trejiems laisvės atėmimo metams sąlyginai, atidedant bausmės vykdymo laiką dvejiems metams.

„Aratovas, vadovaudamas redakcijai ir priimdamas galutinius sprendimus dėl laikraščio gamybos ir išleidimo, 2002, 2004 ir 2005 metais pasirašė spausdinti daug straipsnių, kuriuose buvo informacijos, raginančios veiksmams prieš etninių mažumų ir religinių grupių atstovus, o taip pat propaguojančios žeminti nacionalinę garbę ir orumą“, - sakoma prokuratūros pranešime.

Estai pervardins rusakalbius gyventojus

Siekiant sukurti bendro Estijoje gyvenančių tautinių mažumų ir vietinės kilmės gyventojų identiteto jausmą, galimas daiktas, bus sugalvotas naujas terminas rusakalbiams apibūdinti.

Apie šią idėją papasakojo ministrė demografijos reikalams reikalams Urve Palo.

Institucijos vadovė pavyzdžiu pateikė Prancūziją ir Vokietiją, kuriose, jos žodžiais tariant, „nėra prancūzų bendruomenės ar vokiečių bendruomenės, o yra vokiečiai ir prancūzai“. Jau tai rodo, kad „mes neturime šios bendros dalies“, mano Palo.

Ministrė pažymėjo, kad dabar nėra tinkamo žodžio apibūdinti Estijoje gyvenančius žmones, kurių gimtoji kalba nėra estų kalba.

„Žodis „neestas“ skamba blogai, nes tai yra neiginys, - pripažino ji. – Tačiau sakyti „estas“ apie žmones, kurių gimtoji kalba nėra estų, taip pat neteisinga, nes yra rusų, kurie su tuo nesutinka, nors dauguma visgi sutinka“.

Ministrės vertinimu, yra keletas būdų sukurti bendrą tautų, gyvenančių Estijoje, identitetą.

Palo mano, kad galimi tokie žingsniai kaip ceremonijos pilietybės įgijimo proga, istorinės ekskursijos neestams, tautinių mažumų kultūros įtraukimas į Dainų šventės programą ir pažintis su estų kultūra neestų kultūros draugijose.

Po balandžio mėnesį vykusių riaušių speciali darbo grupė ir Talino universiteto mokslininkų komanda pradėjo pakartotinai nagrinėti integracijos strategiją, praneša Rusijos naujienų agentūra „Novyj region“, remdamasi Estijos laikraščiu „Postimees“. „Aišku tai, kad naujoje programoje bus akcentuojamos sąvokos „mes“, „valstybinis identitas“, kurį reikia sukurti“, - sakė Palo.

Summary

In the Seimas. *Suggestions to Supplement the Council of Lithuanian National Radio and Television with Representatives of National Minorities.* Such amendment of the Law on Lithuanian National Radio and Television was registered in the secretariat of Seimas' sittings. This would contribute to constructive and balanced representation of interests of ethnic communities and the exodus in this institution.

In the Government. *The Government Approved the Strategy of Development of National Minorities Policy till 2015 and the Plan for Implementation of this Strategy for 2007-2010.* The strategy is aimed at integration of Lithuanian inhabitants, belonging to ethnic minorities, into Lithuanian society, by creation of suitable conditions to live, to work and to learn in Lithuania, also to preserve the identity of national minorities and ensure harmony in ethnic relations.

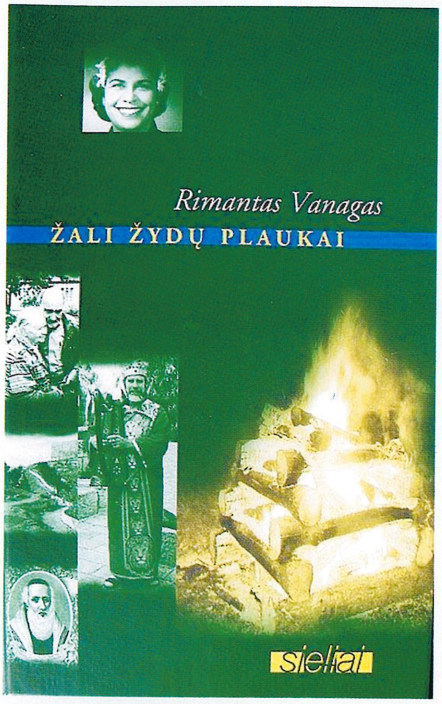
Maratas Iljasovas. *Relations between Lithuanian and Azerbaijan are Fostered by Cultural Projects.* Interview with the Chairman of Community of Lithuanian Azerbaijanis Mahir Gamzajev. In September, for the first time during the history of independent Azerbaijan, the President of this country Ilham Aliyev arrived to Lithuania with official visit. Cultural relations between Lithuania and Azerbaijan are also expanding, – thanks to contributions from the Community of Lithuanian Azerbaijanis.

The European Day of Jewish Cultural Heritage was Commemorated in Lithuania. Each year, on the first Sunday of September, most countries commemorate the day of Jewish cultural heritage. This occasion was honoured with interesting events in various Lithuanian cities and towns – historical sites were visited, just as former objects of Jewish culture and education, Jewish cemeteries, prominent personalities of the past were remembered.

G. Miškinienė, T. Aksionova. *Having Withstood the Trials of Centuries.* International academic conference to commemorate the 610th anniversary of establishment of Tartars and Karaims in the Grand Duchy of Lithuania was organised. The most urgent problem of Lithuanian Tartar and Karaim communities is preservation of their cultural and historical heritage, and its presentation to broader society. Interest in this heritage is rapidly growing. Manuscript heritage of the Tartars is being researched, the issues of assimilation and integration of the both communities. Newly discovered manuscripts of Lithuanian Tartars in Arabian characters are being classified.

I. Melianas. *National Integration. What Is It?* The goal of national integration is not elimination of ethnic differences and 'Lithuanianization' of Lithuanian citizens of other nationalities ethnically. It is creation of new quality – the quality, emergence of which would allow both Lithuanians and Lithuanian citizens of other nationalities feeling themselves equal masters of the State not only formally.

Naujos knygos

Rimantas Vanagas. Žali žydų plaukai: faktai ir eilės, juokas ir ašaros. Dokumentinė proza. Vilnius: Petro ofsetas, 2007. 424 p.

Ši knyga, primenanti mokslinę studiją ir kartu asmeninį dienoraštį, primena, jog net globali tema, problema neišvengiamai eina ir per kiekvieno žmogaus širdį. Bandoma netradiciškai, įvairiais aspektais pažvelgti į lietuvių ir žydų santykius, mąstymo stereotipus. Keliolika metų rinktus faktus netikėtai pagyvina, sudvasina eilėraščiai, tautosaka, gyvenimo ir literatūros paralelės, pramuštgalviški nutikimai, pažintinė informacija. Vienintelė paguoda ir perspektyvi išeitis nublokštiems į skirtingus upės krantus – atvira ir drąsi santarvės tiltų paieška.

Rusų folkloro ansamblis "Arinuška" (Vilnius) yra dažnas šalies ir tarptautinių meno festivalių dalyvis.
Viliaus Mikulėno nuotr.

Merkinės V. Krėvės - Mickevičiaus gimnazijos liaudies šokių kolektyvas koncertavo Tautinių bendrijų namuose vykusiame vakare "Vincas Krėvė ir Azerbaidžanas", skirtame rašytojo 125-osioms gimimo metinėms.

Viliaus Mikulėno nuotr.

Rumunijos miestas Sibiu 2007 metais buvo Europos kultūros sostinė. Jis mielai dalijosi savo patirtimi tarptautinėje konferencijoje, kurioje dalyvavo ir Lietuvos atstovai.

